

HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

JAAROVERZICHT

JAARVERSLAG 2021

Het Hof van Justitie
van de Europese Unie
waarborgt de eerbiediging
van het recht.

Jaarverslag 2021

Jaaroverzicht

Inhoud

Voorwoord van de president	4
-----------------------------------	---

1 2021 in één oogopslag

A Een jaar in beelden	10
B Een jaar in cijfers	28

2 Gerechtelijke werkzaamheden

A Terugblik op de belangrijkste arresten van het jaar	34
B Kerncijfers van degerechtelijke werkzaamheden	72
Leden van het Hof van Justitie	77
Leden van het Gerecht	85

3 Naar een nieuwe fase in de geschiedenis van de instelling

A Inleiding van de griffier	92
Focus EUnited in Riga: een bijzondere dialoog tussen rechters over een verenigd Europa	96
Focus Le Forum van magistraten: unieke gelegenheid voor samenkomst en uitwisseling	98
Focus Public relations	100

4 Een milieuvriendelijke instelling	105
--	-----

5 Blick op de toekomst	109
-------------------------------	-----

6 Volg ons!	113
--------------------	-----

Voorwoord van de president

Vanwege het voortduren van de gezondheidscrisis moesten het Hof en zijn personeel zich ook in 2021 aanpassen aan de maatregelen en beperkingen om de achtereenvolgende golven van de coronapandemie te bedwingen. Desondanks hebben de medewerkers van het Hof, voor wie thuiswerken en online communiceren sinds de uitbraak van de pandemie in 2020 nieuwe gewoonten zijn geworden, de continuïteit van de werkzaamheden ten dienste van de Europese rechtspleging weten te waarborgen. In die omstandigheden kan de instelling er trots op zijn dat de Europese Ombudsman haar de Award for Good Administration in de categorie Excellence in Innovation and Transformation heeft uitgereikt voor haar inspanningen om een videoconferentiesysteem te ontwikkelen waarmee beide rechterlijke instanties simultaan vertaalde terechtzittingen op afstand kunnen houden.

2021 was ook het jaar waarin een belangrijke gedeeltelijke wisseling van de wacht heeft plaatsgevonden bij het Hof van Justitie, dat negen nieuwe leden heeft verwelkomd. Mijn ambtgenoten hebben mij opnieuw hun vertrouwen geschonken door mij te herkiezen tot president, terwijl rechter Lars Bay Larsen na het vertrek van rechter Rosario Silva de Lapuerta is verkozen tot vicepresident. Bij het Gerecht zijn in 2021 vijf nieuwe leden aangetreden.

Bij beide rechterlijke instanties steeg zowel het aantal nieuwe zaken (1 720 in 2021 tegen 1 584 in 2020) als het aantal afgesloten zaken (1 723 in 2021 tegen 1 540 in 2020). Gezien de impact van de gewezen beslissingen en de verscheidenheid aan behandelde onderwerpen – van de rechtsstaat en het milieu tot de bescherming van persoonsgegevens, sociale zekerheid en coronasteun – kan worden vastgesteld dat de werkzaamheden van het Hof maatschappelijk zeer relevant zijn en concrete gevolgen meebrengen voor zowel burgers als ondernemingen in de Europese Unie. Die realiteit stelt ons voor meerdere uitdagingen.

In de eerste plaats zal het Hof zich verder moeten inspannen om de afstand tot de burger te verkleinen en vaart moeten zetten achter het vergroten van de transparantie van zijn werkwijze. In dat verband loopt er een proefproject waarbij de terechtzittingen van de Grote kamer via webstreaming worden uitgezonden. De recente digitale ontwikkelingen zijn een uitkomst gebleken bij het beheersen van de gezondheidscrisis en hebben ervoor gezorgd dat het Hof het hoofd heeft kunnen bieden aan de hiermee verband houdende reisbeperkingen. Nu de technische knowhow is gegroeid en we een digitale sprong voorwaarts hebben gemaakt, is de norm gewijzigd. Dit is hét moment om de vruchten te plukken van deze technologische en maatschappelijke ontwikkelingen en het Hof toegankelijk te maken voor heel Europa.

In de tweede plaats zal de instelling zich verder beraden op manieren voor een betere werklastverdeling tussen het Hof van Justitie, dat is samengesteld uit één rechter per lidstaat, en het Gerecht, dat sinds september twee rechters per lidstaat telt.

In de derde plaats tekent zich een zorgelijke tendens af waarbij het gezag van rechterlijke uitspraken in twijfel wordt getrokken en sommige lidstaten vraagtekens plaatsen bij het Europese eenwordingsproject en bij de fundamentele waarden en beginselen van de Unie. Die tendens noopt tot voortdurende waakzaamheid met betrekking tot de kwaliteit van de beslissingen van het Hof, de uitlegging ervan aan het publiek en de transparantie van de werkzaamheden van onze instelling. Dit is noodzakelijk om een correct beeld op te hangen van de Europese justitie, die er in alle omstandigheden uitsluitend op is gericht om de eerbiediging van het recht te waarborgen.

Het is dus aan onze instelling om te leren van de coronapandemie en die lessen mee te nemen in haar toekomstige werkzaamheden en in haar betrekkingen met nationale rechters en de Europese publieke opinie. Dat is onze doelstelling voor 2022, het jaar waarin het Hof zijn 70-jarige bestaan viert met diverse activiteiten en evenementen.

Koen Lenaerts

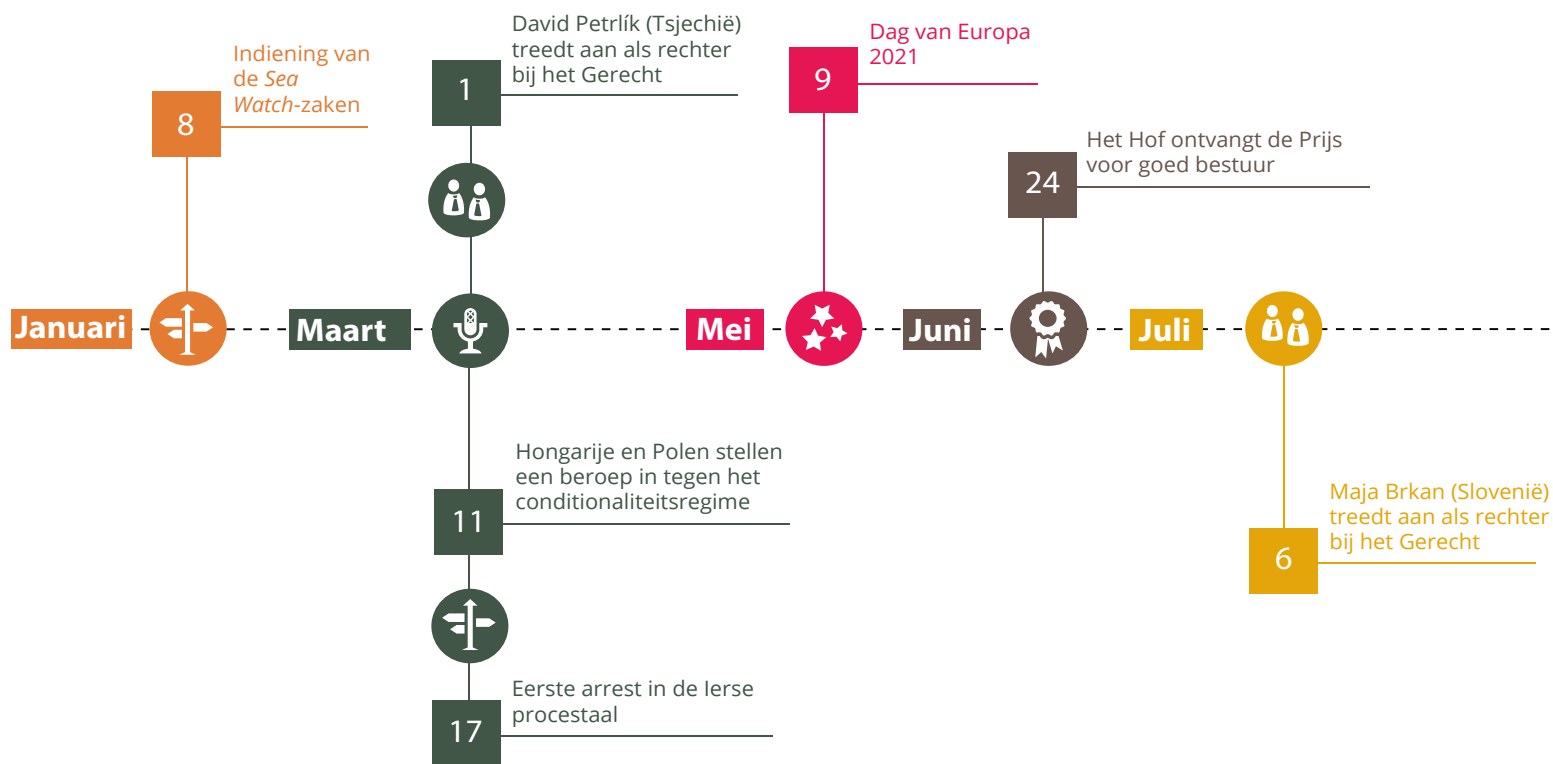
President van het Hof van Justitie
van de Europese Unie

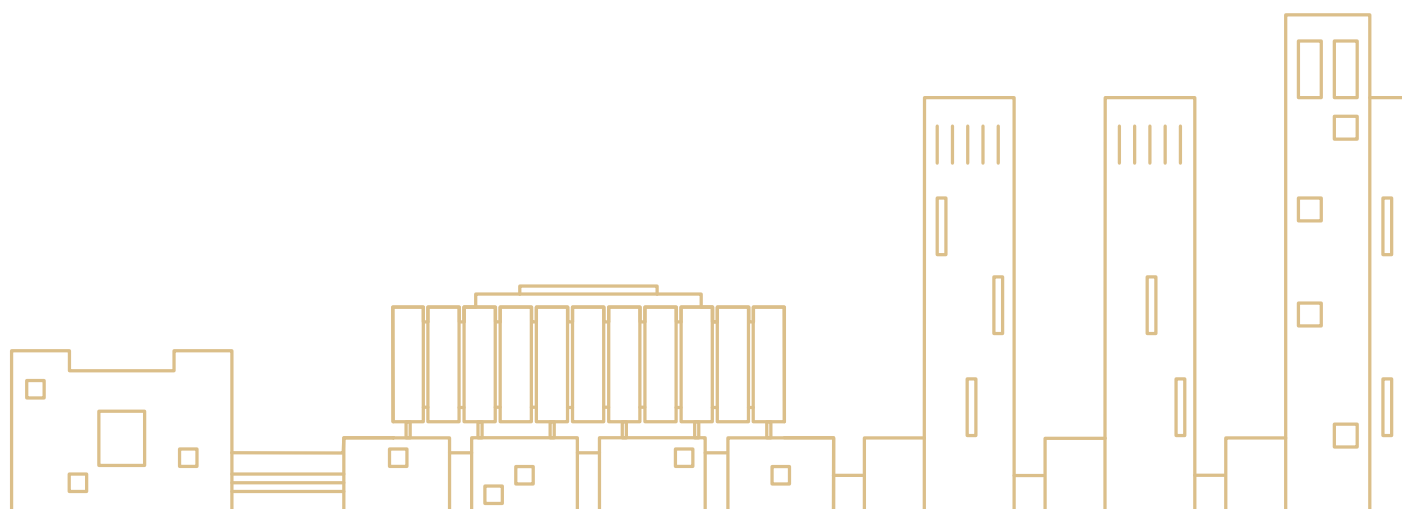
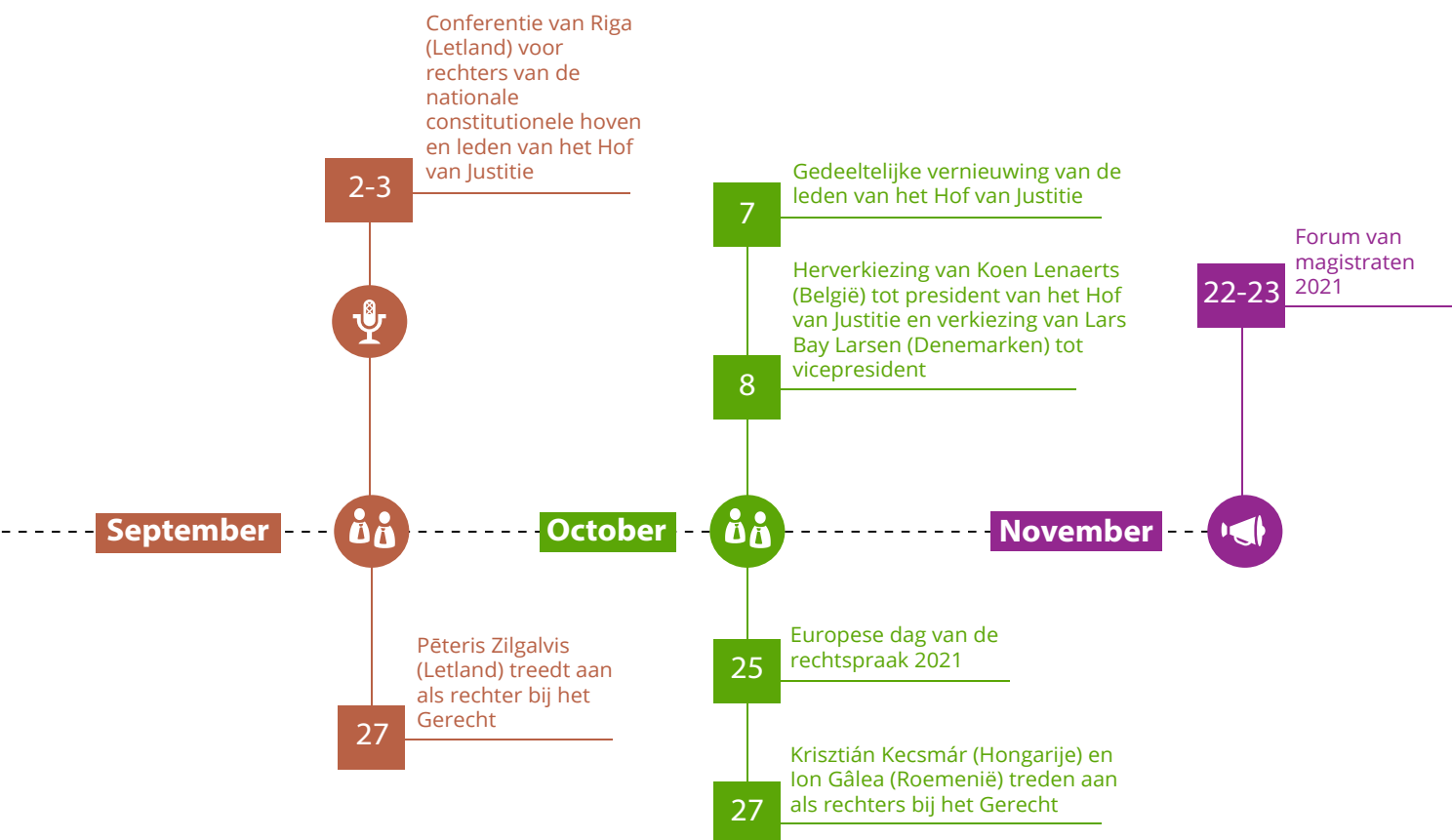

1

2021 in één oogopslag

A | Een jaar in beelden

JANUARI

4

Indiening van de zaak *Rzecznik Praw Obywatelskich*

Het Hof van Justitie moet zich uitspreken over de vraag of de Poolse autoriteiten de inschrijving mogen weigeren van een geboortekte van een in Spanje geboren kind die is afgegeven door de Spaanse autoriteiten en waarin is vermeld dat **dat kind twee moeders heeft** ([C-2/21](#)).

JANUARI

8

Indiening van de *Sea Watch*-zaken

Het Hof van Justitie moet nagaan of de havenautoriteiten hun bevoegdheden mogen uitoefenen jegens een schip dat is gecertificeerd als een vrachtschip, maar in de praktijk wordt ingezet voor het **opsporen en redden van migranten op zee** ([C-14/21](#) en [C-15/21](#)).

JANUARI

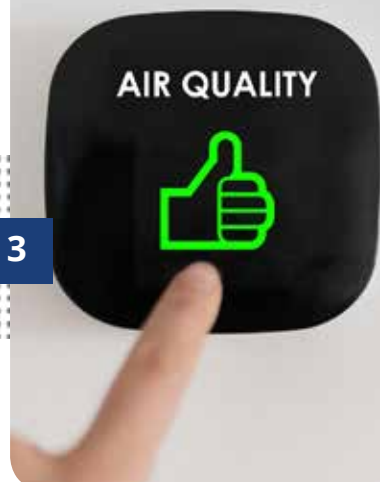
26

Arrest in de zaak *VL/Szpital Kliniczny*

De praktijk waarbij loontoeslag uitsluitend wordt betaald aan werknemers met een handicap die na een door de werkgever gekozen datum een **attest van erkenning van een handicap hebben verstrekt** kan directe of indirecte discriminatie op grond van handicap vormen ([C-16/19](#)).

FEBRUARI

3

Arrest in de zaak *Commissie/Hongarije*

Hongarije is zijn verplichtingen niet nagekomen om ervoor te zorgen dat de daggrenswaarde voor **PM₁₀-deeltjes** op zijn gehele grondgebied in acht wordt genomen en dat de periode waarin deze waarde wordt overschreden zo kort mogelijk is ([C-637/18](#)).

→ zie blz. 41

FEBRUARI

17

Arresten in de zaken *Ryanair DAC/Commissie* en *Ryanair DAC/Commissie*

Het **uitstel van betaling van belastingen** dat **Frankrijk** in het kader van de **COVID-19-pandemie** heeft verleend om luchtvaartmaatschappijen met een Franse vergunning te steunen, is in overeenstemming met het Unierecht ([T-238/20](#) en [T-259/20](#)).

→ zie blz. 61-62

MAART

1

Ambtsaanvaarding door een nieuw lid bij het Gerecht

Plechtige zitting ter gelegenheid van de eedaflegging en ambtsaanvaarding door **David Petrлік** (Tsjechië) als rechter in het Gerecht.

MAART

8

Indiening van de zaak *CIHEF e.a.*

Het Hof van Justitie moet zich uitspreken over de mogelijkheid voor een lidstaat om in het belang van de volksgezondheid en het milieu **beperkende regels inzake handelspraktijken en reclame voor biociden** vast te stellen ([C-147/21](#)).

MAART

11

Instelling van de beroepen tegen het conditionaliteitsregime in de zaak *Hongarije en Polen/Parlement en Raad*

Hongarije en Polen verzoeken om nietigverklaring van de verordening tot instelling van een **algemeen conditionaliteitsregime** dat tot doel heeft om de Uniebegroting te beschermen in het geval van schending van de beginselen van de rechtsstaat in een lidstaat ([C-156/21](#) en [C-157/21](#)).

MAART

17

Eerste arrest in de Ierse procestaal

Op St. Patrick's Day, de dag van de beschermheilige van Ierland, wijst het Hof van Justitie zijn **eerste arrest in de Ierse taal**.

Volgens een richtlijn van de Unie moet de informatie bij geneesmiddelen in de twee officiële talen van Ierland worden verstrekt. Een Ierse rechterlijke instantie moet vaststellen dat deze richtlijn niet correct is omgezet en dat de staat dit euvel moet verhelpen ([C-64/20](#)).

MAART

24

Arrest in de zaak *Lego*

Het Gerecht oordeelt dat het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) het **gemeenschapsmodel** van een bouwsteen van een **Lego**-speelgoedset niet nietig had mogen verklaren ([T-515/19](#)).

➔ zie blz. 47

APRIL

9

Instelling van het beroep in de zaak *Firearms United Network*

Een **Poolse vereniging** van vuurwaponbezitters vordert de nietigverklaring van de verordening die het gebruik van loodhagel voor de jacht verbiedt. Zij meent dat die tekst inbreuk maakt op de vrijheid om een economische activiteit uit te oefenen en om te jagen ([T-187/21](#)).

APRIL

14

Arresten in de zaken *Ryanair DAC/Commissie*

De **steunmaatregelen** die **Zweden** en **Denemarken** hebben toegekend aan de luchtvaartmaatschappij SAS en de garantie die Finland heeft verleend aan de luchtvaartmaatschappij Finnair naar aanleiding van de COVID-19-pandemie zijn in overeenstemming met het Unierecht ([T-378/20](#) en [T-379/20](#) en [T-388/20](#)).

➔ zie blz. 62

APRIL

20

Arrest in de zaak *Repubblika/Il-Prim Ministru*

De Maltese bepalingen die de **minister-president** een beslissende bevoegdheid verlenen bij de **benoeming van rechters**, maar tevens bepalen dat bij deze procedure een onafhankelijk orgaan betrokken is dat belast is met de beoordeling van de kandidaten en met het uitbrengen van een advies, zijn niet in strijd met het recht van de Unie ([C-896/19](#)).

➔ zie blz. 35

MEI

4

Instelling van het beroep wegens niet-nakoming in de zaak *Commissie/Frankrijk (PM₁₀)*

De Commissie verzoekt het Hof van Justitie vast te stellen dat Frankrijk zijn verplichtingen op het gebied van de **luchtkwaliteit** niet is nagekomen door stelselmatig en voortdurend de daggrenswaarde voor fijne deeltjes (PM₁₀) te overschrijden in de zones **Parijs** en **Martinique/Fort-de-France** ([C-286/21](#)).

MEI

9

Dag van Europa 2021

Deze dag is in het leven geroepen om Europese burgers te informeren over hun rechten en over de werkzaamheden van het Hof. Geïnteresseerden kunnen **animatiefilms** bekijken over de rol en de rechtspraak van het Hof, **vragen stellen via Twitter en LinkedIn** en een **virtuele rondleiding** maken door de gebouwen van het Hof.

MEI

12

Arrest in de zaken *Luxemburg/Commissie en Amazon EU en Amazon.com/ Commissie*

Het Gerecht verklaart het besluit nietig waarbij de Commissie de **belastingvoordelen** die Luxemburg aan vennootschappen van de **Amazongroep heeft verleend** als onrechtmatige staatssteun heeft aangemerkt ([T-816/17](#) en [T-318/18](#)).

→ zie blz. 46

JUNI

3

Arrest in de zaak *Hongarije/Parlement*

Het Hof van Justitie verwerpt het beroep van **Hongarije** tegen de resolutie waarmee het Europees Parlement de procedure in gang heeft gezet om te constateren dat er een **duidelijk gevaar bestaat dat die lidstaat zich schuldig maakt aan een ernstige schending van de waarden waarop de Unie berust** ([C-650/18](#)).

→ zie blz. 35

JUNI

22

Arrest in de zaken *Youtube en Cyando*

Het Hof van Justitie is van oordeel dat **beheerders van online platforms** bij de huidige stand van het Unierecht in beginsel niet aansprakelijk zijn voor de mededeling aan het publiek van auteursrechtelijk beschermde content die hun gebruikers illegaal online plaatsen ([C-682/18](#) en [C-683/18](#)).

→ zie blz. 49

JUNI

22

Instelling van het beroep in de zaak *Syndesmos Tyrokomon Kyprou e.a./Commissie*

Producenten van kaas en koemelk verzoeken het Gerecht om nietigverklaring van de verordening van de Commissie waarbij **Χαλλούμι (Halloumi)** is geregistreerd als beschermde oorsprongsbenaming (BOB) ([T-361/21](#)).

JUNI

24

Prijs voor goed bestuur

De Europese Ombudsman Emily O'Reilly reikt de Award for Good Administration in de categorie Excellence in Innovation and Transformation uit aan het Hof voor het project „Terechzittingen op afstand”.

→ zie blz. 92 en 100

JUNI

24

Arrest in de zaak *Commissie/Spanje*

Spanje had bij de raming van de **grondwateronttrekking uit de Doñana**, de belangrijkste natte zone van Europa, rekening moeten houden met illegale wateronttrekking en met wateronttrekking voor de stedelijke bevoorrading ([C-559/19](#)).

→ zie blz. 40

JULI

4
-
5

Sechser-Treffen in Wenen

Een delegatie van het Hof reist af naar Wenen om deel te nemen aan het „Sechser-Treffen”, een tweejaarlijks treffen tussen vertegenwoordigers van de **Duitstalige constitutionele hoven** van Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland en Liechtenstein en de vertegenwoordigers van het **Hof van Justitie** van de Europese Unie en van het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens**.

JULI

6

Ambtsaanvaarding door een nieuw lid bij het Gerecht

Plechtige zitting ter gelegenheid van de eedaflegging en ambtsaanvaarding door **Maja Brkan** (Slovenië) als rechter in het Gerecht.

JULI

15

Arrest in de zaken *WABE* en *MH Müller Handel*

Het verbod op het **zichtbaar dragen van enig politiek, levensbeschouwelijk of religieus teken op het werk kan worden gerechtvaardigd** door de wens van de werkgever om naar zijn klanten toe neutraliteit uit te stralen of problemen op de werkvloer te voorkomen ([C-804/18](#) en [C-341/19](#)).

→ zie blz. 60

JULI

20

Indiening van de zaak *Schrems/Facebook*

Schrems betoogt dat zijn instemming met de **gebruiksvoorwaarden van het Facebook-platform** niet voldoet aan de vereisten van de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en verzoekt Facebook om zijn gegevens niet langer te verwerken met het oog op gepersonaliseerde reclame en niet langer te gebruiken voor de raadpleging van websites van derden ([C-446/21](#)).

JULI

01

Overlijden van Barna Berke

Overlijden van Barna Berke (Hongarije) in de uitoefening van zijn ambt. Barna Berke was sinds 19 september 2016 rechter in het Gerecht.

AUGUSTUS

31

Indiening van het verzoek om een prejudiciële beslissing in de zaak *Verband Sozialer Wettbewerb*

Het Bundesgerichtshof (Duitsland) vraagt het Hof of de verkoopprijs van producten die zijn verpakt in glazen statiegeldflessen of -potten het **statiegeldbedrag** moet omvatten dat de consument moet betalen ([C-543/21](#)).

SEPTEMBER

02
-
03

Tussen gemeenschappelijke constitutionele tradities en nationale identiteiten – Conferentie van Riga

Rechters van de nationale constitutionele hoven en leden van het Hof van Justitie komen tijdens de Conferentie van Riga (Letland) voor het eerst samen om te praten over een gemeenschappelijke aanpak waarmee het vereiste van Europese eenheid kan worden verzoend met de realiteit van constitutionele tradities en nationale identiteiten.

➔ zie blz. 96

SEPTEMBER

2

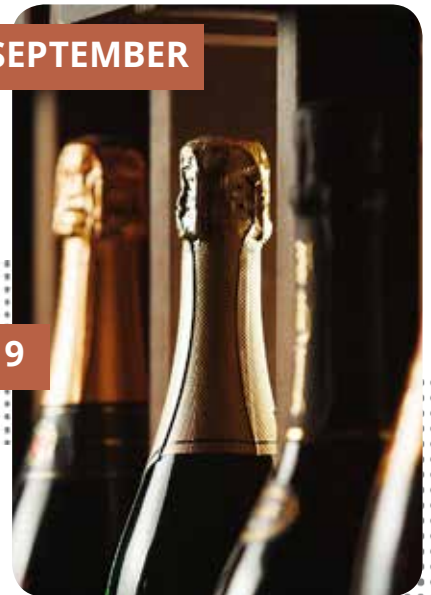

Arrest in de zaak *Belgische Staat* (*Verblijfsrecht in geval van huiselijk geweld*)

Een derdelander die het **slachtoffer is van huiselijk geweld door zijn echtgenoot** die Unieburger is, bevindt zich niet in dezelfde situatie als die van een derdelander die het slachtoffer is van huiselijk geweld door zijn echtgenoot die derdelander is ([C-930/19](#)).

SEPTEMBER

9

Arrest in de zaak *Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne*

Beschermde oorsprongsbenamingen (BOB's) worden beschermd tegen verboden handelingen die betrekking hebben op zowel producten als diensten ([C-783/19](#)).

➔ zie blz. 50

SEPTEMBER

10

Indiening bij het Gerecht van de zaken betreffende het merk *GOOGLE CAR*

Het Gerecht wordt verzocht om nietigverklaring van twee beslissingen van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) waarbij de **inschrijving van het teken** GOOGLE CAR is geweigerd ([T-568/21](#) en [T-569/21](#)).

SEPTEMBER

20

Beschikking van de vicepresident van het Hof in de zaak *Tsjechië/Polen*

Aangezien **Polen** de **bruinkoolwinning in de mijn van Turów** niet heeft gestaakt, wordt die lidstaat veroordeeld tot betaling aan de Europese Commissie van een dwangsom van 500 000 EUR per dag ([C-121/21 R](#)).

SEPTEMBER

27

Ambtsaanvaarding door een nieuwe rechter in het Gerecht

Plechtige zitting ter gelegenheid van de eedaflegging en ambtsaanvaarding door **Pēteris Zilgalvis** (Letland) als rechter in het Gerecht.

OKTOBER

Arrest in de zaak A (Grensoverschrijding met een pleziervaartuig)

Een lidstaat mag zijn onderdanen op straffe van sancties verplichten om een geldige identiteitskaart of **geldig paspoort bij zich te dragen wanneer zij naar een andere lidstaat reizen**, ongeacht het gebruikte vervoermiddel en de reisroute ([C-35/20](#)).

OKTOBER

Advies Verdrag van Istanbul

De Raad mag wachten totdat alle lidstaten akkoord gaan om door het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden **vangeweld tegen vrouwen en huiselijk geweld** te worden gebonden, maar is niet verplicht om dat gemeenschappelijke akkoord af te wachten ([advies 1/19](#)).

OKTOBER

Gedeeltelijke vernieuwing van de leden van het Hof van Justitie

Plechtige zitting ter gelegenheid van de gedeeltelijke vernieuwing van de leden van het Hof van Justitie. Het ambt van rechter wordt aanvaard door: **Dimitrios Gratsias** (Griekenland), **Maria Lourdes Arastey Sahún** (Spanje), **Miroslav Gavalec** (Slowakije), **Zoltán Csehi** (Hongarije), **Octavia Spineanu-Matei** (Roemenië). Het ambt van advocaat-generaal wordt aanvaard door: **Anthony Michael Collins** (Ierland), **Nicholas Emiliou** (Cyprus), **Tamara Čapeta** (Kroatië) en **Laila Medina** (Letland).

OKTOBER

8

Herverkiezing van de president en verkiezing van de vicepresident van het Hof van Justitie

Koen Lenaerts (België) wordt door zijn ambtgenoten herkozen tot president van het Hof van Justitie voor een termijn van drie jaar. **Lars Bay Larsen** (Denemarken) wordt verkozen tot vicepresident, ook voor een termijn van drie jaar.

OKTOBER

8

Verkiezing van eerste advocaat-generaal bij het Hof van Justitie

Maciej Szpunar (Polen) wordt door zijn ambtgenoten verkozen tot eerste advocaat-generaal van het Hof van Justitie voor een termijn van drie jaar.

OKTOBER

8

Verkiezing van de presidenten van de kamers van vijf rechters

De volgende personen worden voor een termijn van drie jaar verkozen tot presidenten van de kamers van vijf rechters van het Hof van Justitie: **Alexander Arabadjiev** (Bulgarije), **Alexandra Prechal** (Nederland), **Küllike Jürimäe** (Estland), **Constantinos Lycourgos** (Cyprus) en **Eugene Regan** (Ierland).

OKTOBER

11

Verkiezing van de presidenten van de kamers van drie rechters van het Hof van Justitie

De volgende personen worden voor een termijn van één jaar verkozen tot presidenten van de kamers van drie rechters: **Siniša Rodin** (Kroatië), **Irmantas Jarukaitis** (Litouwen), **Niilo Jääskinen** (Finland), **Ineta Ziemele** (Letland) en **Jan Passer** (Tsjechië).

OKTOBER

25

Europese dag van de rechtspraak 2021

Het Hof van Justitie zet zijn **Twitter**- en **LinkedIn**-kanalen in om Europese burgers te informeren over hun rechten en over het functioneren van de gerechtelijke systemen.

OKTOBER

27

Ambtsaanvaarding door twee nieuwe leden bij het Gerecht

Plechtige zitting ter gelegenheid van de eedaflegging en ambtsaanvaarding door **Krisztián Kecsmár** (Hongarije) en **Ion Gâlea** (Roemenië) als rechters in het Gerecht.

NOVEMBER

Ontmoeting met de CCBE

Een delegatie van de Europese orde van advocaten – de Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) – ontmoet de leden van het Hof van Justitie en het Gerecht. Deze uitwisseling staat in het teken van de gevolgen van de procedurele maatregelen naar aanleiding van de **COVID-19-pandemie** en van de inspanningen van de rechterlijke instanties om de **continuïteit van de rechtspleging** te waarborgen.

NOVEMBER

Arrest in de zaak *Google en Alphabet/ Commissie (Google Shopping)*

Het Gerecht verwerpt het beroep van Google tegen het besluit waarbij de Commissie de onderneming heeft bestraft wegens **misbruik van machtspositie**, en bevestigt de **geldboete van 2,42 miljard EUR**. Google had haar eigen productvergelijker begunstigd ten koste van concurrerende vergelijken ([T-612/17](#)).

➔ zie blz. 39

NOVEMBER

Bilateraal symposium Hof van Justitie – Franse raad van state

Een symposium bestaande uit **drie rondetafelgesprekken** rond de volgende thema's: „Prejudiciële verwijzing: recente ontwikkelingen”, „Rol van de nationale rechter bij de vaststelling van het niet-uitvoeren van een richtlijn en bij het opleggen van sancties” en „Milieurecht”.

NOVEMBER

16

Arrest in de zaak *Governor of Cloverhill Prison e.a.*

De voor het Verenigd Koninkrijk geldende bepalingen van het Terugtrekkingsakkoord die betrekking hebben op het Europees aanhoudingsbevel, alsook de bepalingen betreffende het nieuwe overleveringsmechanisme die zijn opgenomen in de Handels- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en deze derde staat, zijn **bindend voor Ierland** ([C-479/21](#)).

→ zie blz. 71

NOVEMBER

22
-
23

Forum van magistraten 2021

Er worden drie rondetafelgesprekken gehouden rond de volgende thema's: „Non-discriminatiebeginsel – methodologie en toepassing”, „Detentie van asielzoekers” en „Uitzetting van derdelanders en het recht op familie- en gezinsleven”.

→ zie blz. 98

NOVEMBER

29

Bezoek van een delegatie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Er worden **drie rondetafelgesprekken gehouden rond** de volgende thema's: „Non-discriminatiebeginsel – methodologie en toepassing”, „Detentie van asielzoekers” en „Uitzetting van derdelanders en het recht op familie- en gezinsleven”.

DECEMBER

9

Plechtige verbintenis voor het Hof van Justitie van twee nieuwe leden van de Rekenkamer

Helga Berger (Oostenrijk) en **Marek Opiola** (Polen) worden door de Raad van de Europese Unie benoemd tot leden van de Europese Rekenkamer en gaan tijdens een plechtige zitting de in de Verdragen bedoelde plechtige verbintenis aan.

DECEMBER

21

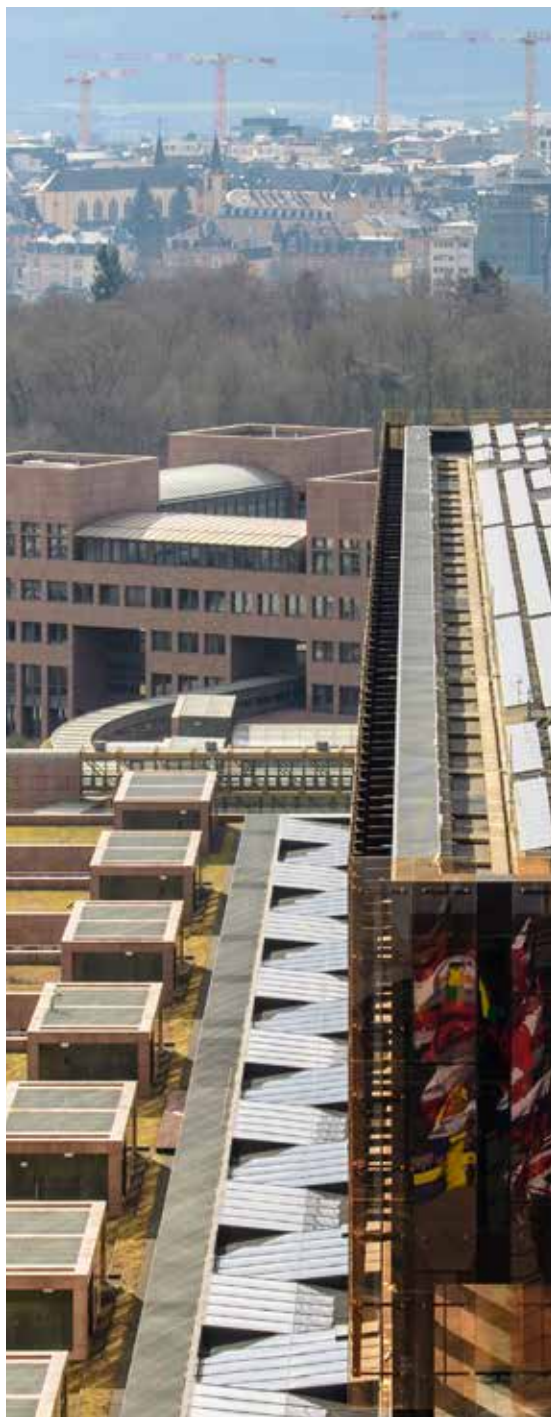

Herbenoeming van de griffier van het Hof van Justitie

Alfredo Calot Escobar (Spanje), griffier van het Hof van Justitie sinds 7 oktober 2010, wordt herbenoemd voor een termijn van zes jaar tot 6 oktober 2028.

B. Een jaar in cijfers

Net als in 2020 ondervonden de gerechtelijke werkzaamheden van het Hof van Justitie van de Europese Unie in 2021 de gevolgen van de gezondheidscrisis. Dankzij de maatregelen die meteen aan het begin van de crisis zijn getroffen, hebben de rechterlijke instanties hun taken weten te vervullen en de continuïteit van de door de Europese justitie verleende openbare dienst weten te waarborgen. Via videoconferenties met simultaanvertolking konden de vertegenwoordigers van de partijen op afstand pleiten en kon het Hof zijn gerechtelijke werkzaamheden op een zeer hoog niveau voortzetten.

Na een incidentele daling van het aantal zaken in 2020, nam in 2021 het aantal nieuwe zaken weer toe bij beide rechterlijke instanties en was een soortgelijke tendens waarneembaar voor het aantal afgesloten zaken.

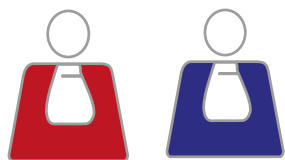
De stijging van het aantal **nieuwe zaken bij beide rechterlijke instanties was aanzienlijk: 1 720 zaken** tegenover 1 582 in 2020. Dat vooral bij het Hof van Justitie meer nieuwe zaken zijn ingediend, is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de uitbreiding van de activiteiten van het Gerecht, waardoor beduidend meer hogere voorzieningen zijn ingediend tegen de beslissingen van die rechterlijke instantie.

Met een totaal van **1 723 afgesloten zaken** (tegenover 1 540 in 2020) voor beide rechterlijke instanties komt het resultaat van het Hof van Justitie in de buurt van dat van vorig jaar. Door de voltooiing van de institutionele hervorming van de Unie in september 2019 kon ook het Gerecht een groot aantal zaken afsluiten.

De toename van de **gemiddelde procesduur (17,2 maanden** in 2021 tegenover 15,4 maanden in 2020) is grotendeels toe te schrijven aan de maatregelen die zijn genomen om de gevolgen van de gezondheidscrisis te beperken. Zo kregen partijen een maand langer de tijd om hun memories en schriftelijke opmerkingen in te dienen.

Doordat de toename van het aantal nieuwe zaken gelijk opliep met de toename van het aantal afgesloten zaken, is het aantal **aanhangige zaken** bij beide rechterlijke instanties stabiel gebleven in 2021: **2 541** (tegenover 2 542 in 2020).

De instelling in 2021

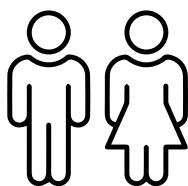
81
rechters

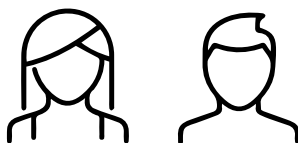
11
**advocaten-
generaal**

uit

27
lidstaten

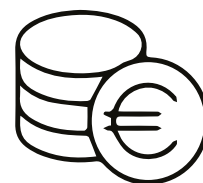

2 247
ambtenaren en
personeelsleden

60 % **40 %**

1 355 vrouwen
892 mannen

BEGROTING

444
miljoen EUR

Wat de vertegenwoordiging van vrouwen op leidinggevende posten binnen de verschillende diensten betreft, bevindt het Hof zich in de hogere middenmoot van de Europese instellingen.

Er zijn:

54 % vrouwelijke administrateurs

40 % vrouwen in midden- en hogere kaderfuncties

Het gerechtelijke jaar (Hof en Gerecht)

1 720

Nieuwe zaken

1 723

Afgesloten
zaken

2 541

Aanhangige zaken

In het register van de
griffies ingeschreven
processtukken

173 167

Gemiddelde
procesduur:

17,2 maanden

16,6 maanden
Hof van Justitie

17,3 maanden
Gerecht

Percentage
processtukken dat via
e-Curia is neergelegd:

85 %
**Hof van
Justitie**

93 %
Gerecht

2 809

gerechtelijke
mededelingen in het
Publicatieblad van de
Europese Unie

8 378

e-Curia-accounts
(dat wil zeggen een toename
van 13,5 % ten opzichte
van 2020)

e-Curia is een applicatie van het Hof van Justitie van de Europese Unie waarmee de vertegenwoordigers van de partijen in zaken bij het Hof van Justitie en het Gerecht, alsook de nationale rechterlijke instanties wanneer zij een verzoek om een prejudiciële beslissing indienen bij het Hof van Justitie, elektronisch processtukken kunnen uitwisselen met de griffie.

e-Curia is een applicatie van het Hof van Justitie van de Europese Unie

[bekijk de video op YouTube](#)

De taalkundige diensten

Als meertalige rechtsprekende instelling moet het Hof in staat zijn om een zaak te behandelen in om het even welke officiële taal van de Unie waarin die wordt ingediend. Vervolgens zorgt het ervoor dat zijn rechtspraak in alle officiële talen van de Unie wordt verspreid.

24
potentiële
procestaten

552
mogelijke
taalcombinaties

616
juristen-linguïsten
voor de vertaling
van de schriftelijke
stukken

Werklast:

1 337 000
te vertalen
bladzijden

1 257 000
door de juridische vertaaldienst
geproduceerde bladzijden

Resultaat van de besparingsmaatregelen van de
rechterlijke instanties teneinde het te vertalen werk in te
perken:

668 000
bladzijden

Tolken voor de pleitzittingen
en bijeenkomsten:

71

Terechtzittingen en
bijeenkomsten waarop
simultaan is getolkt:

423

Bij het Hof worden de vertalingen uitgevoerd volgens een dwingende talenregeling, die de mogelijkheid biedt om alle 24 officiële talen van de Europese Unie te gebruiken. De te vertalen documenten zijn allemaal zeer technische juridische teksten. De taalkundige dienst van het Hof heeft dan ook alleen **juristen-linguïsten** in dienst die een juridische opleiding hebben voltooid en beschikken over een grondige kennis van minstens twee andere officiële talen dan hun moedertaal.

2

Gerechtelijke werkzaamheden

A | Terugblik op de belangrijkste arresten van het jaar

Rechtsstaat

Waarom is er een Hof van Justitie van de Europese Unie?

[Bekijk de video op YouTube](#)

In het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie wordt, net als in het Verdrag betreffende de Europese Unie, de rechtsstaat met zoveel woorden genoemd als een van de gemeenschappelijke waarden van de lidstaten waarop de Unie is gegrondvest. Het Hof van Justitie wordt steeds vaker verzocht om zich uit te spreken over de eerbiediging van de rechtsstaat door de lidstaten, zowel in het kader van beroepen wegens niet-nakoming die door de Europese Commissie tegen de lidstaten worden ingesteld als in het kader van verzoeken om een prejudiciële beslissing die door de nationale rechterlijke instanties worden ingediend. Het Hof dient dan te onderzoeken of deze fundamentele waarde op nationaal niveau wordt geëerbiedigd, onder meer op het gebied van de rechterlijke macht en meer concreet in het kader van de benoemingsprocedure van rechters of de tuchtregeling waaraan zij onderworpen zijn.

Het Hof heeft geoordeeld dat de opeenvolgende wijzigingen van de **Poolse wet betreffende de nationale raad voor de rechtspraak** neerkomen op de afschaffing van de daadwerkelijke rechterlijke toetsing van de besluiten van die raad waarbij kandidaten voor het ambt van rechter bij de hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken aan de president van de Republiek worden voorgedragen, zodat zij in strijd kunnen zijn met het Unierecht. Indien een schending bewezen is, verplicht het beginsel van voorrang van het Unierecht de nationale rechter om dergelijke wijzigingen buiten toepassing te laten.

➔ [Arrest A.B. e.a. van 2 maart 2021 \(C-824/18\)](#)

Een Maltese vereniging die tot doel heeft de bescherming van de rechtspleging en de rechtsstaat te bevorderen, had bij de Prim'Awla tal-Qorti Ċivili – Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali (burgerlijke rechter, eerste kamer, zittend als grondwettelijk hof, Malta) **de procedure voor de benoeming van Maltese rechters**, zoals geregeld in de grondwet, aangevochten. Het Hof heeft geoordeeld dat nationale bepalingen van een lidstaat die de minister-president een doorslaggevende bevoegdheid verlenen bij de benoeming van rechters, maar tevens bepalen dat bij die benoeming een onafhankelijk orgaan betrokken is dat belast is met de beoordeling van de kandidaten en met het uitbrengen van een advies, niet in strijd zijn met het Unierecht.

→ Arrest Repubblika/Il-Prim Ministru van 20 april 2021 (C-896/19)

Het Hof heeft zich uitgesproken over een reeks **Roemeense hervormingen op het gebied van de organisatie van de rechterlijke macht**, de tuchtregeling voor rechters, de aansprakelijkheid van de staat en de persoonlijke aansprakelijkheid van rechters voor justitiële fouten. Het Hof achtte bepaalde aspecten van deze hervormingen in strijd met het Unierecht, zoals de oprichting van een gespecialiseerde afdeling binnen het openbaar ministerie die bevoegd is om de handelwijze van rechters te toetsen, de voorwaarden waaronder rechters persoonlijk aansprakelijk kunnen worden gesteld en de eerbiediging van hun procedurele rechten. Het riep daarbij in herinnering dat het beginsel van voorrang van het Unierecht zich verzet tegen een nationale regeling, zoals uitgelegd door het grondwettelijk hof, volgens welke een lagere rechter een met het Unierecht strijdige nationale bepaling niet op eigen gezag buiten toepassing mag laten.

→ Arrest Asociația „Forumul Judecătorilor din România” e.a./Inspekția Judiciară e.a. van 18 mei 2021 (C-83/19 e.a.)

Het Hof heeft het beroep verworpen dat Hongarije had ingesteld tegen de resolutie van het Europees Parlement waarmee **de procedure** in gang was gezet **om te constateren dat er een duidelijk gevaar bestond dat die lidstaat zich schuldig maakte aan een ernstige schending van de waarden waarop de Unie berust**. Deze procedure kan leiden tot de schorsing van bepaalde rechten die voortvloeien uit het lidmaatschap van de betrokken lidstaat van de Unie. Onder toepassing van zijn Reglement, dat bepaalt dat voor de aanneming dan wel verwerping van een tekst alleen de voor- en tegenstemmen tellen (behoudens in de gevallen waarvoor de Verdragen in een specifieke meerderheid voorzien), heeft het Parlement na de stemming over de betrokken resolutie alleen de voor- en tegenstemmen van zijn leden meegeteld en de onthoudingen buiten beschouwing gelaten. Het Hof heeft geoordeeld dat het Parlement, in tegenstelling tot wat Hongarije in zijn beroep tot nietigverklaring had betoogd, de onthoudingen terecht niet had meegerekend bij het tellen van de in het kader van de aanneming van deze resolutie uitgebrachte stemmen.

→ Arrest Hongarije/Parlement van 3 juni 2021 (C-650/18)

Het Hof heeft geoordeeld dat de **tuchtregeling** voor de rechters van de Sąd Najwyższy (hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken, Polen) en de rechters van de gewone rechterlijke instanties niet in overeenstemming met het Unierecht is. De Europese Commissie had zich tot het Hof gewend teneinde te doen vaststellen dat Polen inbreuk had gemaakt op het Unierecht door deze nieuwe tuchtregeling in te voeren en met name door een nieuwe tuchtkamer binnen de Sąd Najwyższy in te stellen. Het Hof heeft alle grieven van de Commissie gegrond verklaard: gelet op de algemene context van de ingrijpende hervormingen van de Poolse rechterlijke macht en de meer specifieke context van de oprichting van deze nieuwe kamer, heeft het Hof onder meer geconstateerd dat deze kamer niet de vereiste waarborgen voor onafhankelijkheid en onpartijdigheid biedt en vatbaar is voor directe of indirecte beïnvloeding door de Poolse wetgevende en uitvoerende macht.

→ Arrest Commissie/Polen
van 15 juli 2021 (C-791/19)

Het Hof heeft geoordeeld dat de **onvrijwillige verplaatsing van een rechter** naar een andere rechterlijke instantie of naar een andere afdeling van dezelfde rechterlijke instantie de **beginselen van onafzetbaarheid en onafhankelijkheid van rechters** kan aantasten. Bovendien moet de beschikking waarbij een instantie die in laatste aanleg en als alleensprekende rechter uitspraak doet, het beroep van een onvrijwillig overgeplaatste rechter heeft verworpen, van nul en gener waarde worden geacht indien de fundamentele regels inzake de instelling en werking van het betrokken gerechtelijke systeem kennelijk zijn geschonden bij de benoeming van deze alleensprekende rechter.

→ Arrest W. Ż. (Kamer voor bijzondere controle en publieke
zaken bij de Sąd Najwyższy – Benoeming)
van 6 oktober 2021 (C-487/19)

Het Hof heeft geoordeeld dat de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van rechters en het vermoeden van onschuld kunnen worden ondermijnd door de thans in Polen geldende regeling op grond **waarvan de minister van Justitie rechters kan detacheren bij een hogere strafrechtelijke instantie en die detachering op ieder moment en zonder motivering kan beëindigen**. Het ontbreken van criteria voor deze detacheringen brengt het risico met zich mee dat politieke controle wordt uitgeoefend op de inhoud van rechterlijke beslissingen, temeer daar de minister tevens procureur-generaal is

→ Arrest Strafzaken tegen WB e.a.
van 16 november 2021 (C-748/19 e.a.)

La Cour de justice a traité plusieurs affaires s'inscrivant dans le prolongement des réformes de la justice en matière de **lutte contre la corruption en Roumanie**. La question se posait de savoir si l'application de la jurisprudence issue de plusieurs décisions de la Cour constitutionnelle roumaine relatives aux règles de procédure pénale applicables en matière de fraude et de corruption était susceptible de violer le droit de l'Union. La Cour de justice a réaffirmé que la primauté du droit de l'Union exige que **les juridictions nationales aient le pouvoir de laisser inappliquée une décision d'une cour constitutionnelle qui est contraire au droit de l'Union**, sans que la responsabilité disciplinaire des juges nationaux puisse être engagée. Or, le droit de l'Union s'oppose à l'application de la jurisprudence d'une cour constitutionnelle conduisant à l'annulation des jugements rendus par des formations de jugement prétendument composées de manière irrégulière, dans la mesure où une telle annulation, combinée avec les dispositions nationales en matière de prescription, crée un risque systémique d'impunité des faits constitutifs d'infractions graves de fraude.

➔ **Arrest Euro Box Promotion e.o.**
van 21 december 2021 (C-357/19 e.o.)

In een door een Hongaarse rechterlijke instantie ingeleide prejudiciële zaak heeft het Hof zich uitgesproken over de verenigbaarheid van de Hongaarse regeling met de Unierichtlijn betreffende het **recht op vertolking en vertaling in strafprocedures**. De hoogste rechterlijke instantie van Hongarije had deze prejudiciële verwijzing naar het Hof onrechtmatig geoordeeld, waarna het Hof opnieuw heeft bevestigd dat het stelsel van samenwerking tussen de nationale rechterlijke instanties en het Hof eraan in de weg staat dat een **hoogste nationale rechterlijke instantie vaststelt dat een door een lagere rechter ingediend verzoek om een prejudiciële beslissing onrechtmatig is**. Verder verzet het Unierecht zich tegen een tuchtprocedure die tegen een nationale rechter wordt ingeleid omdat hij het Hof om een prejudiciële beslissing heeft verzocht: een dergelijke procedure kan alle nationale rechterlijke instanties ontmoedigen om prejudiciële verzoeken in te dienen, hetgeen de uniforme toepassing van het Unierecht in gevaar zou brengen.

➔ **Arrest IS**
van 23 november 2021 (C-564/19)

Mededinging

Gerecht van de EU – Toezicht op de
eerbiediging van het Unierecht
door de instellingen

[Bekijk de video op YouTube](#)

De Europese Unie hanteert regels om de vrije mededinging te beschermen. Praktijken die tot doel of tot gevolg hebben dat de mededinging binnen de interne markt wordt belemmerd, beperkt of vervalst, zijn verboden. Meer concreet verbiedt het Unierecht zowel bepaalde overeenkomsten of informatie-uitwisselingen tussen een onderneming en haar concurrenten die een dergelijk doel of gevolg kunnen hebben, als het misbruik dat een onderneming van haar machtspositie op een bepaalde markt maakt. Daarnaast beoogt de concentratieverordening te voorkomen dat een overname of fusie van ondernemingen een machtspositie in het leven roept of versterkt.

.....

Het Gerecht heeft het besluit van de Commissie bevestigd waarbij aan verschillende **Japanse ondernemingen** een geldboete van in totaal circa 254 miljoen EUR is opgelegd omdat zij gedurende verschillende perioden tussen 1998 en 2012 hadden deelgenomen aan **een mededingingsregeling op de markt voor elektrolytische condensatoren van aluminium en elektrolytische condensatoren van tantaal**, componenten die worden gebruikt in bijna alle elektronische producten, zoals pc's en tablets.

➔ [Arresten NEC/Commissie e.a. van 29 september 2021 \(T-341/18 e.a.\)](#)

Het Gerecht heeft het beroep verworpen dat het **multinationale kabel- en telecombedrijf Altice Europe** had ingesteld tegen het besluit van de Commissie waarbij aan dit bedrijf een geldboete voor een totaalbedrag van 124,5 miljoen EUR was opgelegd in het kader van **de verwerving van PT Portugal**. De Commissie verweet Altice Europe enerzijds dat zij de verplichting tot aanmelding van de concentratie niet was nagekomen en anderzijds dat zij het verbod om de concentratie tot stand te brengen zolang deze niet bij de Commissie was aangemeld en door haar was goedgekeurd, niet in acht had genomen. Het Gerecht was echter van oordeel dat de geldboete wegens niet-nakoming van de verplichting tot aanmelding van de concentratie diende te worden verlaagd met 6,22 miljoen EUR.

➔ **Arrest Altice Europe/Commissie van 22 september 2021 (T-425/18)**

Het Gerecht heeft de besluiten bevestigd waarbij de Commissie **easyjet en Lufthansa** heeft toegestaan concentraties tot stand te brengen door **bepaalde activa van de Air Berlin-groep te verwerven**. Het verwierp het beroep van luchtvaartmaatschappij Polskie Linie Lotnicze „LOT”, een concurrent van de beide bij de concentraties betrokken ondernemingen, waarbij het onder meer onderstreepte dat de Commissie de relevante markten kan afbakenen aan de hand van stedenparen tussen een punt van vertrek en een punt van bestemming op de luchthavens waaraan de slots van Air Berlin waren gekoppeld, in plaats van elk van deze markten waarop Air Berlin en respectievelijk Lufthansa en easyjet aanwezig waren, afzonderlijk te onderzoeken.

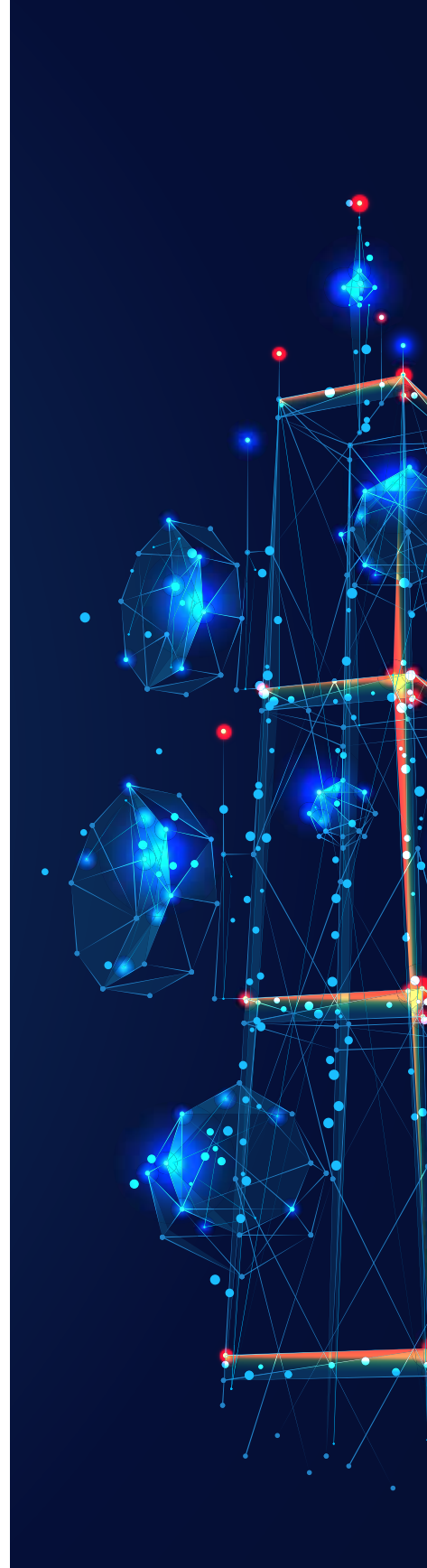
➔ **Arresten Polskie Linie Lotnicze „LOT”/Commissie van 20 oktober 2021 (T-240/18 en T-296/18)**

Het Gerecht heeft het besluit bevestigd waarbij de Commissie had vastgesteld dat **Google misbruik van haar machtspositie** had gemaakt door **haar eigen productvergelijker** op haar algemene resultatenpagina's te bevoordelen door de resultaten ervan beter te ranken en aantrekkelijker weer te geven dan die van concurrerende productvergelijkers. Het Gerecht bevestigde eveneens het bedrag van de geldboete, dat door de Commissie was bepaald op **2,42 miljard EUR** en waarvan 523,5 miljoen EUR hoofdelijk was verschuldigd door Google en haar moedermaatschappij Alphabet.

➔ **Arrest Google en Alphabet/Commissie (Google Shopping) van 10 november 2021 (T-612/17)**

Tussen 1997 en 1999 heeft de vennootschap Sumal twee vrachtwagens gekocht bij Mercedes Benz Trucks España (MBTE), een dochteronderneming van de Daimler-groep, waarvan de moedermaatschappij Daimler AG is. Bij besluit van 2016 heeft de Europese Commissie vastgesteld dat Daimler AG inbreuk had gemaakt op het Unierechtelijke kartelverbod, aangezien zij tussen januari 1997 en januari 2011 met veertien andere Europese vrachtwagenfabrikanten afspraken had gemaakt over **de prijsstelling en de verhoging van de bruto-adviesprijs voor vrachtwagens in de Europese Economische Ruimte (EER)**. Naar aanleiding van dit besluit heeft Sumal een schadevordering tegen MBTE ingesteld ter vergoeding van de door dat kartel veroorzaakte schade. Het Hof heeft geoordeeld dat slachtoffers van een inbreuk op het mededingingsrecht van de Unie die door een moedermaatschappij is begaan, de daardoor geleden schade kunnen verhalen op haar dochteronderneming. Wel moeten zij daartoe aantonen dat de twee vennootschappen ten tijde van de inbreuk een economische eenheid vormden en dat de dochteronderneming actief is op de markt waarop de inbreuk betrekking heeft.

➔ **Arrest Sumal van 6 oktober 2021 (C-882/19)**

Milieu

De bescherming van fauna en flora, de verontreiniging van water, lucht en bodem en de risico's in verband met gevaarlijke stoffen zijn stuk voor stuk uitdagingen waaraan de Europese Unie het hoofd wil bieden door strenge regels uit te vaardigen.

.....

In het kader van een door de Commissie ingesteld beroep wegens niet-nakoming heeft het Hof geoordeeld dat Spanje bij de schatting van de **grondwateronttrekking in de regio Doñana** (Spanje), waar het grootste beschermde natuurgebied van Europa gelegen is, rekening had moeten houden met de illegale wateronttrekking en de wateronttrekking die met het oog op de stedelijke bevoorrading plaatsvindt. Daarnaast heeft deze lidstaat niet de passende maatregelen genomen om de veroorzaakte verstoringen van de beschermde habitats in dit natuurpark te voorkomen.

→ Arrest Commissie/Spanje van 24 juni 2021 (C-559/19)

In 2019 hebben het Europees Parlement en de Raad nieuwe regels vastgesteld waarbij een verbod is ingesteld op **het vissen met een elektrische pulskor**. Nederland heeft het Hof verzocht om deze bepalingen nietig te verklaren, met name omdat de Uniewetgever zich niet zou hebben gebaseerd op de beste beschikbare wetenschappelijke adviezen met betrekking tot de ecologische en milieueffecten van de exploitatie van **Noordzeetong**. Het Hof heeft dit beroep verworpen en de geldigheid van deze regels bevestigd: de Uniewetgever beschikt op dit gebied over een ruime beoordelingsbevoegdheid en is niet verplicht zijn wetgevende keuze uitsluitend op wetenschappelijke en technische adviezen te baseren.

→ Arrest Nederland/Raad van de Europese Unie en Europees Parlement van 15 april 2021 (C-733/19)

Met betrekking tot het toestaan van het **jagen met lijn** heeft het Hof geoordeeld dat een lidstaat (in casu **Frankrijk**) een dergelijke methode voor het vangen van vogels die leidt tot bijvangst die de betrokken soorten meer dan verwaarloosbare schade kunnen toebrengen, niet mag toestaan. Het traditionele karakter van een dergelijke methode is op zich niet voldoende om aan te tonen dat deze methode niet kan worden vervangen door een andere bevredigende oplossing. Het Hof heeft de voorwaarden gepreciseerd waaronder mag worden afgeweken van het in de zogeheten vogelrichtlijn neergelegde verbod om gebruik te maken van bepaalde methoden om beschermde vogels te vangen.

➔ *Arrest One Voice en Ligue pour la protection des oiseaux (LPO)/Ministre de la Transition écologique et solidaire*
van 17 maart 2021 (C-900/19)

In het kader van een beroep wegens niet-nakoming dat de Commissie tegen **Hongarije** had ingesteld wegens de stelselmatige en voortdurende overschrijding van de **grenswaarden voor microdeeltjes PM₁₀**, heeft het Hof geoordeeld dat deze lidstaat inbreuk had gemaakt op de Unierechtelijke regels betreffende de luchtkwaliteit en verzuimd had de op hem rustende verplichtingen na te komen om op zijn gehele grondgebied te verzekeren dat de grenswaarde voor de daggemiddelde PM₁₀-concentratie in acht wordt genomen en dat de periode van overschrijding van deze grenswaarde zo kort mogelijk wordt gehouden.

➔ *Arrest Commissie/Hongarije*
van 3 februari 2021 (C-637/18)

Het Hof heeft geoordeeld dat Duitsland tussen 2010 en 2016 inbreuk had gemaakt op de richtlijn betreffende de luchtkwaliteit door stelselmatig en voortdurend de **grenswaarden voor stikstofdioxide (NO₂)** te overschrijden. Duitsland heeft bovendien zijn verplichting geschonden om tijdig passende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat de periode van overschrijding in de betrokken zones zo kort mogelijk is.

➔ *Arrest Commissie/Duitsland*
van 3 juni 2021 (C-635/18)

Instellingen

Het is de taak van de twee rechterlijke instanties van de Unie om na te gaan of de handelingen van de instellingen, organen en instanties van de Unie (of hun verzuim om te handelen) in overeenstemming zijn met het Unierecht. Het Hof en het Gerecht staan daarmee in voor de rechterlijke bescherming van de rechten van de justitiabelen wanneer die rechtstreeks en individueel worden geraakt door op het niveau van de Unie genomen besluiten. Daarentegen zijn alleen de nationale rechterlijke instanties bevoegd om het handelen van nationale autoriteiten te toetsen aan nationaal recht.

.....

Het Gerecht heeft het besluit van het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) nietig verklaard voor zover daarbij de **gedeeltelijke toegang** is geweigerd **tot het eindverslag** van zijn onderzoek betreffende **projecten op het gebied van openbare verlichting** die in **Hongarije** door de onderneming Élios zijn uitgevoerd met een financiële bijdrage van de Unie. Aangezien de Hongaarse autoriteiten de nationale onderzoeken in verband met dit verslag reeds hebben afgerond, rechtvaardigt het doel van bescherming van de onderzoeksactiviteiten niet langer dat de toegang tot het betrokken document wordt geweigerd.

→ [**Arrest Homoki/Commissie van 1 september 2021 \(T-517/19\)**](#)

Het Hof heeft de besluiten van de Raad over de toepassing van de **brede en versterkte Partnerschapsovereenkomst met Armenië** van 26 november 2017 nietig verklaard. Het heeft geoordeeld dat de Partnerschapsovereenkomst weliswaar in bepaalde opzichten verband houdt met het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, maar dat de daarin opgenomen elementen of intentieverklaringen die samenhangen met dit beleid niet volstaan om een zelfstandige component van die overeenkomst te vormen die rechtvaardigt dat de handeling van de Raad wordt gesplitst in twee afzonderlijke besluiten. Deze splitsing had er onder meer toe geleid dat voor een van de betrokken handelingen de regel van eenparigheid van stemmen was toegepast en voor de andere handeling de regel van gekwalificeerde meerderheid van stemmen..

→ [**Arrest Commissie/Raad van 2 september 2021 \(C-180/20\)**](#)

Het Gerecht heeft het beroep verworpen dat Roemenië had ingesteld tegen het besluit waarbij de Commissie het **voorstel voor een Europees burgerinitiatief (EBI)** „Cohesiebeleid voor de gelijkheid van de regio's en het behoud van de regionale culturen” heeft geregistreerd. Het Gerecht heeft zich voor het eerst uitgesproken over de vraag of beroep kan worden ingesteld tegen een besluit van de Commissie om een dergelijk voorstel te registreren. Het betrokken EBI-voorstel was in 2013 ingediend bij de Commissie, die het aanvankelijk had afgewezen met het argument dat het kennelijk niet binnen het kader van haar bevoegdheden viel om een voorstel voor een rechtshandeling van de Unie ter uitvoering van de Verdragen in te dienen. Het Hof had het besluit van de Commissie nietig verklaard, waarop deze het omstreden EBI-voorstel bij besluit van 30 april 2019 heeft geregistreerd.

→ Arrest Roemenië/Commissie
van 10 november 2021 (T-495/19)

Het Gerecht heeft zich uitgesproken over de vraag wanneer de termijn voor het instellen van beroep tegen een besluit betreffende een onder het **Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie** vallende persoon begint te lopen in geval van een vergeefse kennisgeving per aangetekende brief. Bij gebreke van bepalingen die regelen vanaf welk moment de termijn begint te lopen voor de berekening van de beroepstermijn ingeval een aangetekende brief met ontvangstbewijs in geschillen die binnen de werkingssfeer van dit Statuut vallen niet wordt afgehaald, heeft het Gerecht eraan herinnerd dat de rechtszekerheid en de noodzaak om elke discriminatie of willekeurige behandeling bij de rechtsbedeling te vermijden zich ertegen verzetten dat wordt uitgegaan van het vermoeden dat de kennisgeving heeft plaatsgevonden bij het verstrijken van de bewaartermijn van de aangetekende brief die naar het adres van verzoeker is verzonden. Het Gerecht heeft tot slot geoordeeld dat het besluit ter kennis is gebracht **bij e-mail** (waarvan de ontvangst door verzoeker onverwijld is bevestigd), zodat de beroepstermijn is ingegaan op de datum van kennisgeving.

→ Arrest Barata/Europees Parlement
van 3 maart 2021 (T-723/18)

In een geding tussen de Republiek Moldavië en een Oekraïense onderneming is het Hof de vraag voorgelegd of een **vordering uit een contract voor de verkoop van elektriciteit kan worden aangemerkt als „investering” in de zin van het Energiehandvest (EHV)**. Het Hof heeft geoordeeld dat de verwerving door een onderneming van een verdragsluitende partij bij het EHV van een vordering die voortvloeit uit een contract voor de levering van elektriciteit dat geen verband houdt met een investering, en die een onderneming van een staat die geen partij bij dat verdrag is, jegens een overheidsbedrijf van een andere verdragsluitende partij bij dat verdrag heeft, geen „investering” in de zin van het EHV is. Een vordering die voortvloeit uit een contract dat louter de verkoop van elektriciteit betreft, kan namelijk niet worden geacht te zijn verleend om een economische activiteit in de energiesector uit te oefenen. Hieruit volgt dat een contract dat louter betrekking heeft op de levering van elektriciteit die door andere marktdeelnemers wordt geproduceerd, een handelstransactie is die als zodanig geen investering kan vormen.

→ Arrest Moldavië/Komstroy
van 2 september 2021 (C-741/19)

In zijn op verzoek van het Europees Parlement uitgebrachte advies heeft het Hof aangegeven dat de Verdragen er niet aan in de weg staan dat de Raad het besluit over de sluiting door de Unie van het **Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld** tegen vrouwen en huiselijk geweld (het zogeheten Verdrag van Istanbul) pas vaststelt nadat de lidstaten een „gemeenschappelijk akkoord” hebben bereikt, maar dat de Raad de procedure voor de sluiting van dat verdrag niet kan wijzigen door deze sluiting afhankelijk te maken van de voorafgaande constatering dat er sprake is van een dergelijk „gemeenschappelijk akkoord”. Het Hof heeft gepreciseerd wat de juiste materiële rechtsgrondslag is voor de vaststelling van de handeling van de Raad tot sluiting van het gedeelte van het Verdrag van Istanbul waarop de voorgenomen overeenkomst betrekking heeft. Het heeft eveneens verduidelijkt dat de sluitingshandeling in twee afzonderlijke besluiten kan worden opgesplitst wanneer dat objectief nodig blijkt.

→ Advies *Verdrag van Istanbul*
van 6 oktober 2021 (1/19)

Belastingen

Om de goede werking van de interne markt te verzekeren, heeft de Europese Unie een aantal indirecte belastingen geharmoniseerd, zoals de accijnzen op energieproducten. Zo is er een richtlijn van de Unie die, door middel van de vaststelling van minimumbelastingniveaus voor onder meer motorbrandstoffen, beoogt de verschillen tussen nationale belastingniveaus te verkleinen. Daarnaast moeten ook de directe belastingen, die in beginsel onder de bevoegdheid van de lidstaten vallen, zoals de vennootschapsbelasting, de basisregels van de Europese Unie in acht nemen, zoals het verbod van staatssteun. Net als in de voorgaande jaren zijn arresten gewezen in verband met de zogeheten tax rulings van sommige lidstaten die multinationale ondernemingen een bijzondere fiscale behandeling hebben gegund die door de Commissie als onverenigbaar met dit verbod is aangemerkt.

.....

In het kader van een door de Commissie ingesteld beroep wegens niet-nakoming heeft **het Hof vastgesteld dat Italië inbreuk op het Unierecht heeft gemaakt door een vrijstelling van accijns te verlenen voor brandstoffen voor particuliere pleziervaartuigen**. De Unierichtlijn voorziet namelijk in minimumbelastingniveaus voor brandstoffen en staat vrijstellingen slechts toe voor zover het vaartuig door de eindgebruiker wordt ingezet voor commerciële doeleinden. Het feit dat de bevrachting voor de bevrachter een commerciële activiteit is, is in dit verband niet van belang.

➔ [**Arrest Commissie/Italië van 16 september 2021 \(C-341/20\)**](#)

In het kader van door Luxemburg en Amazon ingestelde beroepen heeft het Gerecht het besluit van de Commissie nietig verklaard volgens hetwelk Luxemburg tussen 2006 en 2014 aan **Amazon EU** – dat destijds het hoofdkantoor van Amazon voor heel Europa was en in Luxemburg was gevestigd – **met het Unierecht strijdige steun** zou hebben verleend door deze onderneming door middel van **tax rulings** in staat te stellen om aanmerkelijk minder belasting te betalen dan andere ondernemingen. Volgens de Commissie moest Luxemburg van Amazon de onverschuldigde fiscale voordelen terugvorderen ten belope van een bedrag van circa 250 miljoen EUR, plus rente. In zijn arrest heeft het Gerecht vastgesteld dat de Commissie niet voldoende aannemelijk heeft gemaakt dat de belastbare inkomsten van Amazon EU kunstmatig waren verlaagd door middel van een overwaardering van de vergoeding voor het gebruik van bepaalde intellectuele-eigendomsrechten die zij aan een andere onderneming van het Amazon-concern had betaald.

→ [Arrest Luxemburg en Amazon/Commissie van 12 mei 2021 \(T-816/17 e.a.\)](#)

Het Gerecht heeft het beroep verworpen dat **Luxemburg en de energieleverancier Engie** hadden ingesteld tegen het besluit waarbij de Commissie had vastgesteld dat Luxemburg **met het Unierecht strijdige staatssteun** aan Engie had verleend door twee in Luxemburg gevestigde vennootschappen van deze groep door middel van tax rulings in staat te stellen de belasting over nagenoeg al hun winst te ontwijken. Volgens de Commissie moest Luxemburg circa 120 miljoen EUR aan niet-betaalde belastingen, plus rente, terugvorderen. In zijn arrest tot bevestiging van dit besluit heeft het Gerecht onderstreept dat **Luxemburg heeft nagelaten vast te stellen dat Engie rechtsmisbruik heeft gepleegd, hoewel aan alle criteria hiervoor was voldaan.**

→ [Arrest Luxemburg e.a./Commissie van 12 mei 2021 \(T-516/18 e.a.\)](#)

Intellectuele eigendom

Het Hof en het Gerecht verzekeren de uitlegging en de toepassing van de regels die de Unie heeft vastgesteld ter bescherming van de uitsluitende rechten op intellectuele scheppingen. De bescherming van intellectuele en industriële eigendom (auteursrecht, respectievelijk merkenrecht, bescherming van tekeningen en modellen, octrooirecht) verbetert het concurrentievermogen van ondernemingen door een klimaat te scheppen dat bevorderlijk is voor creativiteit en innovatie.

.....

In een geding tussen de vennootschap Lego en een Duitse onderneming heeft het Gerecht geoordeeld dat het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) ten onrechte een model van een **bouwsteen van een LEGO-speelgoedbouwset** nietig had verklaard. Volgens het Gerecht had EUIPO de uitzonderingen op de verordening betreffende gemeenschapsmodellen naar behoren moeten onderzoeken en daarbij alle uiterlijke kenmerken van het betrokken model in aanmerking moeten nemen. Het Gerecht heeft in herinnering geroepen **dat een model slechts nietig kan worden verklaard voor zover ten minste één van deze kenmerken niet uitsluitend door de technische functie van dit voortbrengsel wordt bepaald.**

→ Arrest Lego A/S/EUIPO en Delta Sport Handelskontor GmbH van 24 maart 2021 (T-515/19)

Het Gerecht heeft de **geldigheid van een driedimensionaal merk in de vorm van een lippenstift** erkend. Het heeft dan ook het besluit van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) tot afwijzing van de aanvraag tot inschrijving van dit teken als Uniemerk ter aanduiding van lippenstiften nietig verklaard. Volgens het Gerecht **heeft het aangevraagde merk onderscheidend vermogen**, omdat het significant afwijkt van de norm en van wat gangbaar is in de betrokken sector, doordat de stift een conische vorm heeft in plaats van een cilindrische vorm die rechtop kan worden gezet.

→ Arrest Guerlain van 14 juli 2021 (T-488/20)

Het Gerecht heeft geoordeeld dat een audiobestand **met het geluid dat ontstaat bij het openen van een drankblikje**, gevolgd door een stilte en gebruis, niet als Uniemerkt kan worden ingeschreven voor onder meer dranken, aangezien het geen onderscheidend vermogen heeft. Het Gerecht deelt daarmee de zienswijze van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) en herinnert eraan **dat een klankteken onderscheidend vermogen moet hebben om door de consument te kunnen worden opgevat als merk** en niet als element van functionele aard of als aanduiding zonder eigen intrinsieke kenmerken.

➔ Arrest Ardagh Metal Beverage Holdings
van 7 juli 2021 (T-668/19)

Het Gerecht heeft het beroep verworpen dat de vennootschap **Chanel** had ingesteld tegen de aanvraag tot inschrijving van een merk die de vennootschap **Huawei** had ingediend bij het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO). Het heeft namelijk geoordeeld dat de betrokken beeldtekens niet overeenstemmend zijn. Volgens het Gerecht moeten de merken worden vergeleken zoals zij geregistreerd of aangevraagd zijn, zonder dat de oriëntatie ervan wordt gewijzigd. **Het loutere feit dat de betrokken merken elk uit twee met elkaar verbonden elementen bestaan, betekent niet dat er sprake is van overeenstemmende merken, ook al delen zij de geometrische basisvorm van een cirkel die rondom deze elementen is aangebracht.**

➔ Arrest Chanel SAS
van 21 april 2021 (T-44/20)

Het Gerecht heeft zich uitgesproken over **de mogelijkheid voor een Britse advocaat om een partij te vertegenwoordigen in een geding dat bij het Gerecht aanhangig is gemaakt in het kader van een tegen een besluit van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) ingesteld beroep**. Het heeft herinnerd aan de twee cumulatieve voorwaarden waaraan moet zijn voldaan opdat een persoon andere partijen dan lidstaten en instellingen van de Unie rechtsgeldig kan vertegenwoordigen voor de rechterlijke instanties van de Unie: ten eerste moet die persoon de hoedanigheid van advocaat hebben en ten tweede moet hij bevoegd zijn om op te treden voor een rechterlijke instantie van een lidstaat of van een andere partij bij de EER-Overeenkomst. Het beroep was ingesteld na 31 december 2020, de datum waarop de overgangperiode voorafgaand aan de definitieve uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Unie afliep, en viel niet onder een van de in het Terugtrekkingsakkoord bedoelde gevallen waarin een advocaat die bevoegd is om op te treden voor de rechterlijke instanties van het Verenigd Koninkrijk maar die niet heeft aangetoond dat hij tevens bevoegd is om op te treden voor een rechterlijke instantie van een lidstaat of van een andere staat die partij is bij de EER-Overeenkomst, een partij voor de rechterlijke instanties van de Unie kan vertegenwoordigen. Het beroep werd derhalve niet-ontvankelijk verklaard.

→ [Beschikking Daimler/EUIPO van 7 december 2021 \(T-422/21\)](#)

Het Hof heeft geoordeeld dat wanneer de auteursrechthouder **beperkende maatregelen tegen framing** heeft getroffen of opgelegd, de opname van een werk op een website van een derde door middel van die techniek een terbeschikkingstelling van dat werk aan een nieuw publiek vormt. Voor deze mededeling aan het publiek is derhalve de toestemming van de auteursrechthouder nodig.

→ [Arrest VG Bild-Kunst van 9 maart 2021 \(C-392/19\)](#)

Het Hof heeft de voorwaarden verduidelijkt waaronder een **online platform** (in casu YouTube en Cyando) **aansprakelijk** kon worden gesteld in het kader van de regeling zoals die van kracht was vóór de invoering van de regeling van de nieuwe richtlijn inzake auteursrechten van 2019. Het Hof was van oordeel dat de exploitanten van dergelijke platforms **in beginsel zelf geen mededeling aan het publiek** verrichten van auteursrechtelijk beschermde content die hun gebruikers illegaal online plaatsen. Zij kunnen echter wel aansprakelijk worden gesteld voor mededelingen die in strijd met het auteursrecht zijn verricht, indien zij niet louter het platform ter beschikking stellen, maar er daarnaast toe bijdragen dat het publiek toegang tot die content wordt verstrekt.

→ [Arrest YouTube van 22 juni 2021 \(C-682/18\)](#)

In deze zaak werden de internetverbindingen van klanten van Telenet gebruikt om films uit de catalogus van de onderneming Mircom op een peer-to-peernetwerk te delen. Het Hof heeft geoordeeld dat de bescherming van de rechten van de houder van intellectuele-eigendomsrechten **de systematische registratie van de IP-adressen** van gebruikers en de mededeling van hun namen en postadressen aan de houder of aan een derde **om een schadevordering mogelijk te maken** kan rechtvaardigen. Het door de houder van intellectuele-eigendomsrechten ingediende verzoek om informatie mag echter geen misbruik vormen en moet gerechtvaardigd en evenredig zijn.

→ [Arrest M.I.C.M. van 17 juni 2021 \(C-597/19\)](#)

De eigenaar van een aantal tapasbars in Spanje maakte gebruik van het teken CHAMPANILLO om zijn **horeca-etablisementen** aan te duiden en te promoten. In zijn reclame-uitingen stonden twee klinkende glazen met een mousserende drank afgebeeld. Het Comité Interprofessionnel du Vin (CIVC), een orgaan dat de belangen van de champagneproducenten behartigt, wilde het gebruik van de benaming „champanillo” (dat in het Spaans „kleine champagne” betekent) doen verbieden omdat het gebruik van dit teken inbreuk zou maken op de beschermde oorsprongsbenaming (BOB) „Champagne”. Het Hof heeft gepreciseerd dat de bescherming die producten met een **BOB** genieten **zich uitstrekt tot verboden handelingen die betrekking hebben op zowel producten als diensten**.

➔ Arrest Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne
van 9 september 2021 (C-783/19)

Bescherming van persoonsgegevens

Het Hof in de digitale wereld

[Bekijk de video op YouTube](#)

De Europese Unie beschikt over regelgeving die een solide en coherente grondslag biedt voor de bescherming van persoonsgegevens, ongeacht de wijze waarop en de context waarin deze gegevens worden verzameld (online winkelen, bankleningen, sollicitaties, verzoeken om informatie van overheidsinstanties). Deze regels zijn van toepassing op openbare en particuliere personen of entiteiten die binnen of buiten de Unie zijn gevestigd, met inbegrip van bedrijven die goederen of diensten aanbieden, zoals Facebook of Amazon, wanneer zij gegevens van burgers van de Unie vragen of hergebruiken.

In 2021 heeft het Hof zich verschillende keren uitgesproken over de verantwoordelijkheden die gepaard gaan met het verzamelen en verwerken van deze gegevens, met name door nationale overheidsinstanties en particuliere bedrijven.

.....

Het Hof heeft geoordeeld dat de regeling van een lidstaat op grond waarvan de verkeersveiligheidsautoriteit verplicht is om **gegevens die betrekking hebben op strafpunten die aan bestuurders zijn toegekend** wegens verkeersovertredingen, toegankelijk te maken voor het publiek, in strijd is met het Unierecht. Volgens het Hof is namelijk niet aangetoond dat deze regeling noodzakelijk is voor de verbetering van de verkeersveiligheid. In deze zaak stond de **Letse regeling inzake het wegverkeer** centraal, die bepaalt dat informatie over de aan bestuurders van voertuigen toegekende strafpunten toegankelijk zijn voor het publiek en wordt verstrekt aan eenieder die erom verzoekt, zonder dat de aanvrager hoeft aan te tonen dat hij een specifiek belang heeft bij het verkrijgen van die informatie.

➔ [Arrest Latvijas Republikas Saeima van 22 juni 2021 \(C-439/19\)](#)

Het Hof heeft beslist dat de toegang voor strafrechtelijke doeleinden tot een reeks **elektronischecommunicatiegegevens**, meer bepaald verkeers- of locatiegegevens, waaruit precieze conclusies over de persoonlijke levenssfeer van de gebruikers kunnen worden getrokken, slechts kan worden verleend **ter bestrijding van ernstige criminaliteit of ter voorkoming van ernstige bedreigingen van de openbare veiligheid**. Het recht van de Unie verzet zich bovendien tegen een nationale regeling die het openbaar ministerie de bevoegdheid toekent om een overheidsinstantie toegang tot die gegevens te verlenen om een strafrechtelijk onderzoek in te stellen.

→ [Arrest H. K/Prokuratuur van 2 maart 2021 \(C-746/18\)](#)

In een zaak over de bescherming van persoonsgegevens waarbij **Facebook Ireland** betrokken was, heeft het Hof een arrest gewezen waarin het de voorwaarden heeft verduidelijkt waaronder **de nationale toezichthoudende autoriteiten hun bevoegdheden** inzake grensoverschrijdende gegevensverwerking kunnen uitoefenen: een dergelijke autoriteit kan onder bepaalde voorwaarden haar bevoegdheid uitoefenen om elke vermeende inbreuk op de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) voor een rechterlijke instantie van een lidstaat te brengen, ook al is zij niet de leidende autoriteit voor die verwerking. Het Hof heeft tevens geoordeeld dat Facebook Ireland **de internetgebruikers onvoldoende had geïnformeerd** over de verzameling en het gebruik van de hen betreffende informatie, en dat de door hen gegeven toestemming voor die gegevensverwerking ongeldig was.

→ [Arrest Facebook Ireland e.a. van 15 juni 2021 \(C-645/19\)](#)

Consumenten- bescherming

Het Hof van Justitie waarborgt de rechten van de consumenten van de Europese Unie

[Bekijk de video op YouTube](#)

Wat doet het Hof van Justitie voor ons?

[Bekijk de video op YouTube](#)

De bevordering van de rechten van consumenten, hun welvaart en hun welzijn zijn fundamentele waarden bij de ontwikkeling van het beleid van de Unie. Het Hof ziet toe op de toepassing van de regels ter bescherming van de consumenten, teneinde de gezondheid, veiligheid en economische en juridische belangen van de consumenten te waarborgen, ongeacht de plaats waar zij wonen of waar zij zich naartoe verplaatsen of van waaruit zij hun aankopen binnen de Unie doen.

.....

Het besluit van de Commissie waarbij is vastgesteld dat **de vrijstelling van de verplichting om statiegeld te heffen op de verpakking van dranken** die door Duitse grenshandelszaken aan in Denemarken woonachtige klanten worden verkocht, geen staatssteun vormt, is door het Gerecht nietig verklaard. De Commissie heeft blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door te concluderen dat niet was voldaan aan de voorwaarde dat gebruik was gemaakt van staatsmiddelen.

→ [Arrest Dansk Erhverv/Commissie van 9 juni 2021 \(T-47/19\)](#)

In het kader van de verwerking van biologische levensmiddelen, zoals biologische rijst- en sojadranken, met de bedoeling deze met calcium te verrijken, heeft het Hof de toevoeging van het wier lithothamnium calcareum (lithothamnium) verboden. Het wees erop dat **het Unierecht in strikte regels voor de toevoeging van mineralen, zoals calcium, bij de productie van biologische levensmiddelen voorziet**. Indien het gebruik van dit wierpoeder als niet-biologisch ingrediënt van agrarische oorsprong werd toegestaan, zou dit er volgens het Hof op neerkomen dat de producenten van deze levensmiddelen deze regels zouden kunnen omzeilen.

→ [Arrest Natumi GmbH/Land Nordrhein-Westfalen van 29 april 2021 \(C-815/19\)](#)

Het Hof heeft geoordeeld dat **de loutere omleiding van een vlucht naar een andere luchthaven die dicht bij de oorspronkelijk geboekte luchthaven is gelegen, geen recht op een vaste compensatie geeft. Wel moet de luchtvaartmaatschappij de passagier uit eigen beweging aanbieden om de kosten te dragen voor het vervoer** naar de luchthaven waarvoor was geboekt of, in voorkomend geval, naar een andere met hem overeengekomen nabijgelegen bestemming. Om te worden vrijgesteld van haar verplichting om passagiers te compenseren in geval van langdurige vertraging bij aankomst van een vlucht, kan de luchtvaartmaatschappij zich beroepen op een buitengewone omstandigheid waardoor niet de vertraagde vlucht is getroffen, maar een eerdere vlucht die zichzelf met hetzelfde luchtvaartuig heeft uitgevoerd.

→ Arrest WZ/Austrian Airlines AG
van 22 april 2021 (C-826/19)

Het Hof heeft voor recht verklaard dat een **staking** die wordt georganiseerd door een vakbond van het personeel van een luchtvaartmaatschappij en **die onder meer bedoeld is om een loonsverhoging te verkrijgen, geen „buitengewone omstandigheid”** vormt die de luchtvaartmaatschappij ontslaat van haar verplichting om een compensatie bij annulering of langdurige vertraging te betalen. Het feit dat een dergelijke met inachtneming van de nationale wettelijke voorschriften georganiseerde staking niet als een buitengewone omstandigheid kan worden aangemerkt, doet geen afbreuk aan de vrijheid van ondernemerschap van de luchtvaartmaatschappij, noch aan haar recht op eigendom en haar recht op collectieve onderhandelingen.

→ Arrest Airhelp Ltd/Scandinavian Airlines System SAS
van 23 maart 2021 (C-28/20)

Het Hof heeft geoordeeld dat **een lidstaat van de eurozone zijn overheidsdiensten kan verplichten om betalingen in contanten te aanvaarden**. De lidstaat kan deze betalingsmogelijkheid echter beperken om redenen van openbaar belang, met name wanneer betaling in contanten voor de betrokken overheidsdiensten tot onredelijke kosten kan leiden wegens het zeer grote aantal bijdrageplichtigen. Het Hof heeft eveneens gepreciseerd dat **de verplichting om bankbiljetten te aanvaarden kan worden beperkt om redenen van openbaar belang**, op voorwaarde dat deze beperkingen evenredig zijn aan de nagestreefde doelstelling van openbaar belang, wat onder meer inhoudt dat andere rechtsgeldige middelen beschikbaar moeten zijn voor het vereffenen van financiële schulden.

→ Arrest Johannes Dietrich en Norbert Häring/Hessischer Rundfunk
van 26 januari 2021 (C-422/219 en C-423/19)

Het Hof heeft beslist dat **de Hongaarse regeling die verbiedt dat een leningsovereenkomst in vreemde valuta nietig wordt verklaard omdat deze een oneerlijk beding** inzake een wisselkoersverschil **bevat**, verenigbaar met het Unierecht is, voor zover deze regeling het mogelijk maakt om de situatie waarin de consument zich zonder dat oneerlijke beding zou hebben bevonden, juridisch en feitelijk te herstellen, zelfs wanneer nietigverklaring van de overeenkomst voordeliger zou zijn geweest voor de consument. Bovendien kan de wil die de betrokken consument kenbaar heeft gemaakt, geen voorrang hebben boven de – door de nationale rechter te verrichten – beoordeling van de vraag of de Hongaarse nationale regeling het daadwerkelijk mogelijk maakt om de situatie van deze consument juridisch en feitelijk te herstellen.

→ [*Arrest OTP Jelzálogbank e.a. van 2 september 2021 \(C-932/19\)*](#)

In een zaak waarin de Ierse scheepvaartmaatschappij Irish Ferries in 2018 alle overtochten gedurende het gehele seizoen had moeten annuleren als gevolg van de vertraagde oplevering van een nieuw schip en omdat er geen vervangend schip kon worden gevonden, heeft het Hof een aantal bepalingen betreffende de rechten van passagiers die over zee en binnenwateren reizen (annulering, compensatie, prijs van het vervoerbewijs ...) verduidelijkt. Het was onder meer van oordeel dat **de verplichtingen tot het aanbieden van vervangend vervoer en het vergoeden van de geleden schade in geval van annulering van een vervoersdienst evenredig zijn in verhouding tot het doel dat wordt nagestreefd door de ter zake toepasselijke verordening**.

→ [*Arrest Irish Ferries van 2 september 2021 \(C-570/19\)*](#)

Het Hof heeft zich uitgesproken over de zogeheten „zero-rating”-tariefopie voor **internet**. Dit is een handelspraktijk waarbij een internetprovider een nultarief of een gunstiger tarief toepast op het gehele of een deel van het dataverkeer dat verband houdt met een toepassing of een categorie specifieke toepassingen die door de partners van die internetprovider worden aangeboden. Het was van oordeel dat dergelijke tariefopieën in strijd zijn met de verordening betreffende open-internettoegang en dat hetzelfde geldt voor beperkingen op bandbreedte, tethering of roaming die voortvloeien uit de activering van een dergelijke optie.

→ [*Arresten Vodafone en Telekom Deutschland van 2 september 2021 \(C-854/19 e.a.\)*](#)

Familierecht

De Europese Unie^e stelt gemeenschappelijke regels op het gebied van het familierecht vast om ervoor te zorgen dat Europese burgers niet in de uitoefening van hun rechten worden belemmerd omdat zij in verschillende lidstaten van de Unie wonen of omdat zij tijdens hun leven van de ene lidstaat naar de andere zijn verhuisd.

De bepalingen inzake grensoverschrijdende geschillen tussen kinderen en hun ouders zijn te vinden in de verordening Brussel II-bis, die de hoeksteen van de justitiële samenwerking binnen de Unie in huwelijkszaken en op het gebied van de ouderlijke verantwoordelijkheid vormt.

.....

Het Hof heeft zich over een geval van internationale kinderontvoering gebogen in een zaak rond een verzoek tot terugkeer naar Zweden van een kind van een Iraans stel dat was meegenomen naar Finland. Het Hof heeft geoordeeld dat er geen sprake kan zijn van ongeoorloofde overbrenging (of beslissing om het kind niet te doen terugkeren) in een situatie waarin een van de ouders, zonder instemming van de andere ouder, het kind uit de staat waar het zijn gewone verblijfplaats heeft, overbrengt naar een andere lidstaat van de Unie, nadat de bevoegde immigratieautoriteit van de staat van de verblijfplaats heeft geoordeeld dat de asielaanvragen van het kind en de betrokken ouder in die andere lidstaat moeten worden behandeld.

➔ **Arrest A**
van 2 augustus 2021 (C-262/21)

Aan het Hof werd een zaak voorgelegd met betrekking tot een minderjarig kind dat een burger van de Unie is en wiens door de gastlidstaat opgestelde geboorteakte **twee personen van hetzelfde geslacht als ouders aanwijst**. Het Hof heeft geoordeeld dat de lidstaat waarvan dit kind onderdaan is, verplicht is om hem een identiteitskaart of een paspoort te verstrekken zonder te vereisen dat zijn nationale autoriteiten eerst een geboorteakte opstellen. Deze lidstaat is tevens verplicht om het door de gastlidstaat afgegeven document te erkennen waarmee **dat kind met elk van zijn beide ouders het recht kan uitoefenen om vrij op het grondgebied van de Unie te reizen en te verblijven**.

→ Arrest *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”*
van 14 december 2021 (C-490/20)

Sociale zekerheid

De regels van de Europese Unie hebben tot doel om de nationale stelsels van sociale zekerheid te coördineren, zodat mensen die naar een andere lidstaat van de Unie verhuizen hun socialezekerheidsrechten (bijvoorbeeld pensioenrechten of gezondheidszorg) niet verliezen en altijd weten welke nationale regels op hen van toepassing zijn. Met andere woorden, niemand die gebruikmaakt van zijn recht op vrij verkeer binnen Europa mag worden benadeeld ten opzichte van iemand die altijd in een en dezelfde lidstaat heeft gewoond en gewerkt. In het kader van deze regels en beginselen wil het Hof de sociale zekerheid van Europese burgers waarborgen, zonder dat dit ten koste gaat van het behoud van de overheidsfinanciën van de gastlidstaat.

.....

In een zaak die betrekking had op het burgerschap en de aansluiting **bij het nationale zorgverzekeringsstelsel**, heeft het Hof het recht van economisch niet-actieve burgers van de Unie die in een andere lidstaat dan hun lidstaat van herkomst wonen, erkend om aangesloten te zijn bij het openbare zorgverzekeringsstelsel van de gastlidstaat. Het heeft echter gepreciseerd dat deze aansluiting niet noodzakelijkerwijs kosteloos hoeft te zijn.

➔ Arrest A (Openbare gezondheidszorg)
van 15 juli 2021 (C-535/19)

In het kader van de terugtrekking van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie is in de Britse regelgeving een nieuwe regeling voor Unieburgers opgenomen die de verlening van een verblijfsrecht niet afhankelijk stelt van de voorwaarde dat zij over voldoende bestaansmiddelen beschikken. Aan Unieburgers wordt echter wel het recht op sociale bijstand in de vorm van een zogeheten „universeel krediet” ontzegd. Het Hof heeft voor recht verklaard dat deze regeling verenigbaar is met het in het Unierecht gewaarborgde beginsel van gelijke behandeling. De bevoegde nationale autoriteiten moeten wel nagaan of **de weigering om dergelijke socialebijstandsprestaties toe te kennen de Unieburger en zijn kinderen niet blootstelt aan een risico van schending van hun grondrechten**, met name het recht op eerbiediging van de menselijke waardigheid.

→ Arrest The Department for Communities in Northern Ireland
van 15 juli 2021 (C-709/20)

Het Hof heeft de criteria verduidelijkt aan de hand waarvan moet worden beoordeeld of een **uitzendbureau** op het grondgebied van de lidstaat waar het gevestigd is, normaliter „substantiële werkzaamheden” verricht „die verder gaan dan louter intern beheer”. Volgens het Hof „verricht” een uitzendbureau „zijn werkzaamheden normaliter” in een lidstaat als het een aanzienlijk deel van zijn werkzaamheden bestaande in de terbeschikkingstelling van uitzendkrachten verricht voor inlenende ondernemingen die in diezelfde lidstaat zijn gevestigd en aldaar hun activiteiten uitoefenen. Het volstaat niet dat een uitzendbureau zich in zijn lidstaat van vestiging bezighoudt met de werving en selectie van uitzendkrachten om het te kunnen beschouwen als een uitzendbureau dat daar „substantiële werkzaamheden” verricht.

→ Arrest Team Power Europe
van 3 juni 2021 (C-784/19)

Gelijke behandeling

Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie waarborgt de gelijkheid voor de wet van eenieder als mens, als werknemer, als burger of als partij bij een gerechtelijke procedure. Zo schept richtlijn 2000/78 een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep en verzekert zij de bescherming tegen discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, leeftijd, handicap of seksuele geaardheid op dit gebied. Het Hof heeft zich over verschillende zaken gebogen waarin sprake zou zijn van directe of indirecte discriminatie, waarbij het steeds heeft benadrukt dat het beginsel van evenredigheid tussen het door de betrokken regels nagestreefde doel en het beginsel van gelijke behandeling in acht moet worden genomen..

.....

In juli 2021 heeft het Hof voor recht verklaard dat de wettelijke regeling van een lidstaat op grond waarvan het absoluut onmogelijk is om een penitentiair beambte in dienst te houden van wie het gehoorvermogen niet voldoet aan minimumgehoordrempels, zonder dat deze regeling de mogelijkheid biedt om na te gaan of die beambte in staat is om zijn taken uit te voeren, in strijd met het Unierecht is. Volgens het Hof leidt deze regeling tot **rechtstreekse discriminatie op grond van handicap**.

➔ [Arrest Tartu Vangla](#)
[van 15 juli 2021 \(C-795/19\)](#)

Er zijn twee zaken aanhangig gemaakt met betrekking tot werknemers van islamitische overtuiging die hebben besloten **een hoofddoek op de werkplek te dragen**. Volgens het Hof **kan het door de werkgever uitgevaardigde verbod** op het dragen van elke zichtbare uitingvorm van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuigingen op het werk **worden gerechtvaardigd** door een werkelijke behoefte van de werkgever om neutraal over te komen bij zijn klanten of om sociale conflicten te voorkomen. De nationale rechterlijke instanties mogen in het kader van de afstemming tussen de betrokken rechten echter rekening houden met de context van hun eigen lidstaat en met nationale bepalingen die gunstiger zijn voor de bescherming van de godsdienstvrijheid.

➔ [Arrest WABE en MH Müller Handel](#)
[van 15 juli 2021 \(C-804/18 en C-341/19\)](#)

Staatssteun en Covid-19

In juni 2020 heeft **Portugal** bij de Commissie een steunmaatregel aangemeld ten gunste van luchtvaartmaatschappij Transportes Aéreos Portugueses SGPS SA, de moedermaatschappij en enige aandeelhouder van **TAP Air Portugal**, bestaande in een lening ten belope van maximaal 1,2 miljard EUR. Het Gerecht heeft het besluit van de Commissie waarbij de steunmaatregel in de context van de COVID-19-pandemie verenigbaar is verklaard met de interne markt, nietig verklaard omdat het onvoldoende was gemotiveerd. Gelet echter op diezelfde context zijn de gevolgen van de nietigverklaring opgeschort in afwachting van een nieuw besluit van de Commissie.

→ [Arrest Ryanair DAC/Commissie \(TAP – COVID-19\)
van 19 mei 2021 \(T-465/20\)](#)

In april 2020 heeft **Duitsland** bij de Commissie individuele steun aangemeld ten gunste van luchtvaartmaatschappij **Condor Flugdienst GmbH** in de vorm van twee leningen ten bedrage van 550 miljoen EUR, waarvoor een staatsgarantie en rentesubsidie werden verleend. Het Gerecht heeft het besluit van de Commissie tot goedkeuring van de staatssteun nietig verklaard wegens ontoereikende motivering. Gelet op de door de COVID-19-pandemie gekenmerkte economische en sociale context zijn de gevolgen van de nietigverklaring echter opgeschort in afwachting van een nieuw besluit van de Commissie.

→ [Arrest Ryanair/Commissie \(Condor – COVID-19\)
van 9 juni 2021 \(T-665/20\)](#)

Het Gerecht heeft de steunregeling in de vorm van **een garantieregeling voor leningen aan luchtvaartmaatschappijen met een Zweedse exploitatievergunning** die **Zweden** had ingevoerd om een ernstige verstoring van de economie van deze lidstaat gedurende de COVID-19-pandemie op te heffen, in overeenstemming met het Unierecht verklaard. De regeling is meer specifiek bedoeld voor luchtvaartmaatschappijen die op 1 januari 2020 in het bezit waren van een vergunning om commerciële luchtvaartactiviteiten te verrichten, met uitzondering van luchtvaartmaatschappijen die chartervluchten uitvoeren.

→ [Arrest Ryanair DAC/Commissie
van 19 februari 2021 \(T-238/20\)](#)

Het Gerecht heeft de steunregeling in de vorm van **uitstel van betaling van belastingen** die **Frankrijk** voor luchtvaartmaatschappijen met een Franse vergunning in het leven had geroepen, bekrachtigd. Deze steunregeling, die betrekking heeft op de maandelijks te betalen burgerluchtvaartbelasting en de solidariteitsbelasting op vliegtickets gedurende de periode van maart tot en met december 2020, is door het Gerecht namelijk passend geoordeeld om de economische schade als gevolg van de COVID-19-pandemie te herstellen en levert dus geen met het Unierecht strijdige discriminatie op.

→ [Arrest Ryanair DAC/Commissie van 17 februari 2021 \(T-259/20\)](#)

Het Gerecht heeft de steunmaatregelen bekrachtigd die **Zweden** en **Denemarken** ten gunste van **SAS** hadden getroffen in de vorm van twee doorlopende kredietlijnen van elk maximaal 1,5 miljard Zweedse kronen (SEK) voor de schade die deze vliegtuigmaatschappij leed door de annulering of omboeking van vluchten naar aanleiding van de reisbeperkingen die voortvloeien uit de COVID-19-pandemie. Aangezien SAS in deze twee lidstaten een aanzienlijk groter marktaandeel heeft dan haar grootste concurrent, levert de steun volgens het Gerecht geen onrechtmatige discriminatie op.

→ [Arresten Ryanair DAC/Commissie van 14 april 2021 \(T-378/20 en T-379/20\)](#)

Het Gerecht heeft geoordeeld dat de garantie die **Finland** ten gunste van **Finnair** heeft verstrekt zodat deze luchtvaartmaatschappij bij een pensioenfonds een lening van 600 miljoen EUR kon verkrijgen ter dekking van haar behoefte aan werkkapitaal als gevolg van de COVID19-pandemie, in overeenstemming met het Unierecht is. De garantie was noodzakelijk, aangezien Finnair failliet dreigde te gaan wegens de plotse terugval van haar activiteiten en de onmogelijkheid om haar liquiditeitsbehoefte te dekken via de kredietmarkt.

→ [Arrest Ryanair DAC/Commissie van 14 april 2021 \(T-388/20\)](#)

Het Gerecht heeft het besluit van de Commissie bekrachtigd waarbij het aan **Spanje** werd toegestaan om een fonds op te richten ter ondersteuning van de solvabiliteit van **niet-financiële ondernemingen** die hun voornaamste activiteitscentrum in Spanje hebben, als systeemrelevant of strategisch voor de Spaanse economie worden beschouwd en tijdelijk met moeilijkheden te kampen hadden als gevolg van de COVID-19-pandemie. Het onderstreepte dat de betrokken maatregel, die bestemd is voor de vaststelling van herkapitalisatiemaatregelen en waarvoor 10 miljard EUR is uitgetrokken, weliswaar een staatssteunregeling vormt, maar evenredig en niet-discriminerend is.

→ [Arrest Ryanair DAC/Commissie van 19 mei 2021 \(T-628/20\)](#)

Staatssteun

Het onderzoek naar de verenigbaarheid met het Unierecht van door de lidstaten aan marktdeelnemers verleende subsidies kan een complexe en grondige beoordeling vereisen van de omstandigheden die de overheidsinstanties ertoe hebben genoopt in het spel van de mededinging in te grijpen. In 2021 hebben het Hof en het Gerecht in verschillende zaken waar grote economische belangen in het geding waren, de beoordeling van deze nationale maatregelen door de Commissie, die belast is met het toezicht op de naleving van de Unierechtelijke regels inzake staatssteun, getoetst.

De in **Duitsland** gelegen Nürburgring bestaat onder meer uit een circuit voor autoraces en een pretpark. Naar aanleiding van het faillissement van de overheidsondernemingen die het complex in eigendom hadden, is dit aan een particuliere onderneming verkocht. Hoewel andere marktdeelnemers hebben gesteld dat de verkoop onder de marktprijs en op discriminerende wijze heeft plaatsgevonden, heeft de Commissie besloten om geen formele onderzoeksprocedure in te leiden. **In het kader van de in deze zaak ingestelde hogere voorzieningen** heeft het Hof het besluit van de Commissie nietig verklaard, het arrest van het Gerecht vernietigd en **de Commissie gelast opnieuw te onderzoeken of de verkoop van de Nürburgring de toekenning van staatssteun inhield.**

→ [Arrest *Ja zum Nürburgring e.a./Commissie* van 2 september 2021 \(C-647/19 P e.a.\)](#)

De Commissie heeft in verschillende besluiten geconstateerd dat een scheidsrechterlijke uitspraak waarbij een vermeend preferentieel elektriciteitsstarief was vastgesteld dat aluminiumproducent Mytilinaios aan DEI (een Griekse producent en leverancier van elektriciteit) diende te betalen, niet neerkwam op de verstrekking van een voordeel. Het Gerecht heeft deze besluiten nietig verklaard en overwogen dat de Commissie zorgvuldig, toereikend en omstandig had moeten onderzoeken of bij de scheidsrechtelijke uitspraak een voordeel aan Mytilinaios was toegekend, en daartoe complexe economische en technische beoordelingen had moeten verrichten.

→ [Arrest *DEI/Commissie* van 22 september 2021 \(T-639/14 e.a.\)](#)

Een coöperatieve vereniging en een aantal zelfstandige vissers hebben beroep ingesteld tegen het besluit van de Commissie om geen bezwaar te maken tegen de steun in verband met de bouw van de eerste **offshore windmolenparken in Frankrijk**. Het Gerecht heeft verklaard dat zij niet bevoegd zijn om een dergelijk beroep in te stellen, omdat zij zich ten eerste niet in een concurrentieverhouding met de exploitanten van deze windmolenparken bevinden en ten tweede niet hebben aangetoond dat deze steun hun situatie concreet dreigt te beïnvloeden.

➔ Arrest *CAPA e.a./Commissie* van 15 september 2021 (T-777/19)

Sociaal
recht

Het Hof van Justitie op de werkplek –
bescherming van de rechten van
werknemers

[Bekijk de video op YouTube](#)

In 2021 is het Hof verzocht om het Unierecht op het gebied van de sociale politiek uit te leggen, met name waar het gaat om de arbeidsvoorwaarden en de sociale bescherming van werknemers. De Uniewetgever heeft in dit verband minimumvoorschriften uitgevaardigd die de lidstaten in acht dienen te nemen. Zo bepaalt het Unierecht minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid op het gebied van de organisatie van de arbeidstijd door minimale rusttijden voor werknemers voor te schrijven. Om het evenwicht tussen werk, privéleven en gezinsleven te waarborgen, voorziet het Unierecht daarnaast in voorschriften op het gebied van ouderschapsverlof. Het regelt tevens de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels teneinde de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling ten behoeve van alle werknemers van de Unie te verzekeren. Tot slot heeft het Hof verduidelijkt onder welke voorwaarden werknemers die onderdanen van derde landen zijn, recht hebben op nationale uitkeringen.

.....

Naar aanleiding van vragen van een Roemeense rechterlijke instantie over de uitlegging van de richtlijn **betreffende de organisatie van de arbeidstijd** heeft het Hof de situatie onderzocht van deskundigen die door de Academia de Studii Economice din București (ASE) waren aangesteld op basis van een veelvoud aan arbeidsovereenkomsten en die op bepaalde dagen de in het kader van de basisarbeidsduur gewerkte acht uren combineerden met de in het kader van een of meerdere projecten gewerkte uren. Het Hof verklaarde voor recht dat wanneer een werknemer met dezelfde werkgever meerdere arbeidsovereenkomsten heeft gesloten, **de minimale dagelijkse rusttijd van toepassing is op al deze overeenkomsten gezamenlijk** en niet op elk van die overeenkomsten afzonderlijk.

➔ Arrest Academia de Studii Economice din București/Organismul Intermediar pentru Programul Operațional Capital Uman – Ministerul Educației Naționale van 17 maart 2021 (C-585/19)

In het kader van een geding tussen een voormalig onderofficier in het Sloveense leger en het ministerie van Defensie over de bezoldiging van zijn wachtdienst heeft het Hof de gevallen gepreciseerd waarin de **richtlijn betreffende de organisatie van de arbeidstijd** niet van toepassing is op de **activiteiten van militairen**. Verder heeft het vastgesteld dat deze richtlijn zich er niet tegen verzet dat een wachtdienst gedurende welke een militair verplicht is om in de kazerne te blijven waar hij is geplaatst, maar daar geen daadwerkelijke arbeid verricht, op een andere wijze wordt bezoldigd dan voor een wachtdienst gedurende welke hij daadwerkelijk arbeid verricht.

→ [Arrest Ministrstvo za obrambo van 15 juli 2021 \(C-742/19\)](#)

In een prejudiciële zaak die aanhangig was gemaakt door een Luxemburgse rechterlijke instantie, heeft het Hof uitlegging gegeven aan **de richtlijn tot uitvoering van de herziene raamovereenkomst inzake ouderschapsverlof**. Het heeft opgemerkt dat een lidstaat het recht op ouderschapsverlof niet afhankelijk mag stellen van de voorwaarde **dat de ouder de hoedanigheid van werknemer had op het moment van de geboorte of adoptie van zijn kind**. Wel mag een lidstaat voorschrijven dat de ouder gedurende een periode van ten minste twaalf maanden onmiddellijk voorafgaand aan het begin van dit ouderschapsverlof ononderbroken is tewerkgesteld.

→ [Arrest XI/Caisse pour l'avenir des enfants van 25 februari 2021 \(C-129/20\)](#)

In Italië is de toekenning van een geboortetoelage en een moederschapsuitkering geweigerd aan meerdere **onderdanen van derde landen die in het bezit waren van een gecombineerde arbeidsvergunning** die zij krachtens de nationale wetgeving tot omzetting van een richtlijn van de Unie hadden verkregen, omdat deze personen niet de status van langdurig ingezetene hadden. Naar aanleiding van een prejudicieel verzoek van de Corte costituzionale (grondwettelijk hof, Italië) heeft het Hof geoordeeld dat deze onderdanen van derde landen recht hadden op de uitkeringen waarin de Italiaanse regelgeving voorziet.

→ [Arrest O. D. e.a./Istituto nazionale della previdenza sociale \(INPS\) van 2 september 2021 \(C-350/20\)](#)

Bankenunie

De bankenunie is een essentieel onderdeel van de economische en monetaire unie van de Unie. Zij is ontstaan als reactie op de financiële crisis van 2008 en de daaruit voortvloeiende problematiek rond overheidsschulden in de eurozone. De bankenunie moet ervoor zorgen dat de banksector in de eurozone en in de Europese Unie in ruimere zin stabiel, veilig en betrouwbaar is en aldus bijdraagt tot algemene financiële stabiliteit, dat de banken financiële crisissen kunnen doorstaan en dat niet-levensvatbare banken worden afgewikkeld zonder dat een beroep wordt gedaan op belastinggeld en dit op zo'n manier dat de gevolgen voor de economie van de Unie minimaal zijn. Alle lidstaten van de eurozone maken deel uit van de bankenunie en lidstaten buiten de eurozone kunnen zich bij de bankenunie aansluiten via een nauwe samenwerking met de Europese Centrale Bank (ECB). Het Hof en het Gerecht dienen zich regelmatig uit te spreken over kwesties met betrekking tot de bankenunie.

.....

In juni 2018 heeft het Letse openbaar ministerie de president van de centrale bank van Letland strafrechtelijk vervolgd wegens verschillende corruptiedelicten. Deze president was in die hoedanigheid ook lid van de algemene raad en van de raad van bestuur van de Europese Centrale Bank (ECB). Gelet op deze bijzondere omstandigheid vroeg de Letse rechter zich af of de betrokkene immuniteit genoot op grond van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie, dat de ambtenaren en overige personeelsleden van de Unie vrijstelling van rechtsvervolging verleent voor alles wat zij in hun officiële hoedanigheid hebben gedaan. Het Hof heeft geoordeeld dat de vrijstelling van rechtsvervolging niet van toepassing is wanneer een strafrechtelijke autoriteit vaststelt dat de president van de centrale bank van een lidstaat handelingen duidelijk niet in zijn officiële hoedanigheid heeft verricht. **De president van een centrale bank handelt niet in zijn officiële hoedanigheid wanneer hij fraude pleegt, zich schuldig maakt aan corruptie of geld witwast.**

➔ Arrest LG Ģenerālprokuratūra van 30 november 2021 (C-3/20)

In 2016 heeft de Europese Bankautoriteit (EBA) **richtsnoeren inzake producttoezicht- en governance-regelingen voor retailbanken** uitgevaardigd. In een op haar website gepubliceerde kennisgeving heeft de Autorité de contrôle prudentiel et de résolution (ACPR, Frankrijk) verklaard zich aan deze richtsnoeren te zullen houden, waarmee deze van toepassing werden op alle financiële instellingen die aan haar toezicht waren onderworpen. De Fédération bancaire française (FBF) heeft de Franse raad van state om nietigverklaring van deze kennisgeving verzocht omdat de EBA niet bevoegd zou zijn om dergelijke richtsnoeren uit te vaardigen. Deze rechterlijke instantie heeft het Hof prejudiciële vragen gesteld over de rechtsmiddelen die openstaan om het toezicht op de rechtmatigheid van de omstreden richtsnoeren te verzekeren en over de geldigheid ervan. Het Hof heeft verklaard dat deze geldigheid kan worden getoetst in het kader van de prejudiciële verwijzingsprocedure en dat de richtsnoeren geldig zijn.

→ **Arrest FBF**
van 15 juli 2021 (C-911/19)

Beperkende maatregelen en buitenlands beleid

Beperkende maatregelen of „sancties” zijn een essentieel onderdeel van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) van de Europese Unie. Zij worden opgelegd als onderdeel van een geïntegreerd en alomvattend beleid dat onder meer een politieke dialoog omvat. De Unie maakt gebruik van dit instrument om de waarden, de kernbelangen en de veiligheid van de Unie te beschermen, geschillen te voorkomen en de internationale veiligheid te versterken. Sancties hebben namelijk tot doel om een verandering in het beleid of de handelwijze van de betrokken personen of entiteiten tot stand te brengen en zodoende bij te dragen tot de verwezenlijking van de GBVB-doelstellingen.

.....

„Secundaire sancties” berusten op het vermogen van de Amerikaanse regering om de suprematie van haar financiële stelsel aan te wenden om buitenlandse entiteiten ertoe te dwingen geen – voor het overige rechtmatige – transacties aan te gaan met personen die aan die sancties onderworpen zijn. Het Unierecht verbiedt deze entiteiten om gevolg te geven aan dergelijke sancties, behoudens toestemming van de Europese Commissie wanneer niet-inachtneming van buitenlandse wetgevingen de belangen van deze entiteiten ernstig zou schaden. Deutsche Telekom had eenzijdig, zonder uitdrukkelijke motivering en zonder toestemming van de Commissie, de overeenkomsten voor het verstrekken van diensten opgezegd die zij met het Duitse filiaal van de Iraanse bank Melli, die eigendom is van de Iraanse Staat, had gesloten. Het Hof heeft geoordeeld dat **het Unierechtelijke verbod om gevolg te geven aan de door de Verenigde Staten aan Iran opgelegde secundaire sancties in een civiele procedure kan worden ingeroepen**, ook al is geen specifiek verzoek gedaan of geen specifieke instructie gegeven door een instantie van de Verenigde Staten om de sancties na te leven. De Duitse rechter waartoe de Iraanse bank zich heeft gewend, moet het doel van dit verbod afwegen tegen de waarschijnlijkheid dat Deutsche Telekom economisch verlies zou lijden en tegen de omvang van dit verlies ingeval deze onderneming haar handelsbetrekkingen met bovengenoemde bank niet kon beëindigen.

➔ Arrest Bank Melli Iran
van 21 december 2021 (C-124/20)

Gelet op de verslechtering van de toestand op het gebied van de democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten heeft de Raad van de Europese Unie in 2017 een verordening vastgesteld waarbij **beperkende maatregelen aan Venezuela** zijn opgelegd. Dit land heeft het Gerecht vervolgens om nietigverklaring van deze maatregelen verzocht, maar het Gerecht was van oordeel dat Venezuela geen procesbevoegdheid had en dus niet tegen deze verordening kon opkomen. In het kader van de daartegen ingestelde hogere voorziening heeft het Hof daarentegen geoordeeld dat **deze lidstaat wel degelijk kon opkomen tegen een verordening die beperkende maatregelen jegens deze lidstaat invoert**, en heeft het de zaak dan ook terugverwezen naar het Gerecht voor een uitspraak ten gronde op het beroep tot nietigverklaring.

➔ [Arrest Venezuela/Raad van 22 juni 2021 \(C-872/19\)](#)

Europese strafrechtelijke ruimte

De Europese strafrechtelijke ruimte berust op verschillende pijlers: de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen, de onderlinge aanpassing van het strafrecht van de lidstaten, de integratie van de verschillende actoren en ten slotte de versterking van de internationale samenwerking op dit gebied. Zo heeft het streven van de Europese Unie om zich te ontwikkelen tot een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht ertoe geleid dat niet langer uitleveringen plaatsvinden tussen de lidstaten. Deze zijn vervangen door een systeem van overlevering tussen de rechterlijke autoriteiten. Het **Europees aanhoudingsbevel** is de eerste concrete uitdrukking op strafrechtelijk gebied van het **beginsel van wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen**, dat de hoeksteen vormt van de justitiële samenwerking tussen de lidstaten. Het is een **rechterlijke beslissing die door een lidstaat wordt uitgevaardigd met het oog op de aanhouding en de overlevering door een andere lidstaat van een persoon die gezocht wordt** met het oog op strafvervolgning of uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf of maatregel. Beslissingen met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel moeten op nationaal niveau voldoende worden gecontroleerd. Daarbij kunnen er interpretatieproblemen rijzen. Om die op te lossen, wordt een beroep gedaan op het Hof van Justitie.

.....

In een zaak die betrekking had **op de tenuitvoerlegging in Ierland van een door het Verenigd Koninkrijk vóór zijn terugtrekking uit de Europese Unie uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel**, heeft het Hof geoordeeld dat de in het Terugtrekkingsakkoord opgenomen bepalingen inzake het Europees aanhoudingsbevel die gelden in de betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk en de bepalingen inzake het nieuwe overleveringsmechanisme die zijn vervat in de tussen de Europese Unie en deze derde staat gesloten handels- en samenwerkingsovereenkomst, bindend zijn voor Ierland. Het feit dat deze bepalingen in deze akkoorden zijn opgenomen rechtvaardigde niet dat een aanvullende rechtsgrondslag betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht voor de sluiting van deze akkoorden werd gehanteerd, zodat deze bepalingen niet vereisten dat Ierland de keuze kreeg om al dan niet door deze bepalingen gebonden te zijn.

→ [Arrest Governor of Cloverhill Prison e.a. van 16 november 2021 \(C-479/21 PPU\)](#)

B | Kerncijfers van degerechtelijke werkzaamheden

Hof van Justitie

Tot het Hof van Justitie kan men zich hoofdzakelijk wenden met:

- **verzoeken om een prejudiciële beslissing**, wanneer een nationale rechter twijfelt over de interpretatie van de wetgeving of besluiten van de Unie of over de geldigheid daarvan. De nationale rechter schorst dan de behandeling van de bij hem lopende zaak en wendt zich tot het Hof van Justitie, dat zich uitspreekt over de uitlegging van de betrokken bepalingen of over de geldigheid daarvan. Op basis van de informatie in de beslissing van het Hof van Justitie kan de nationale rechter het aan hem voorgelegde geschil dan beslechten. In zaken waarin een antwoord op zeer korte termijn noodzakelijk is (bijvoorbeeld asielzaken of zaken over grenscontroles of kinderontvoering, etc.), kan een **prejudiciële spoedprocedure („PPU”)** worden gevolgd;
- **hogere voorzieningen**, dat wil zeggen beroepen tegen de beslissingen van het Gerecht: indien nodig, kan het Hof van Justitie dan een beslissing van het Gerecht vernietigen;
- **rechtstreekse beroepen**, die meestal gericht zijn op:
 - de ongeldigverklaring van wetgeving of besluiten van de Unie („**beroep tot nietigverklaring**”) of
 - de vaststelling dat een lidstaat het Unierecht niet heeft nageleefd („**beroep wegens niet-nakoming**”). Wanneer een lidstaat niet de nodige maatregelen treft om te voldoen aan een arrest waarbij een niet-nakoming is vastgesteld, kan dit ertoe leiden dat het Hof van Justitie hem een geldstraf oplegt in een tweede beroep, de zogenoemde „**dubbele niet-nakoming**”;
- verzoeken om **advies** over de verenigbaarheid met de EU-Verdragen van een overeenkomst die de Unie met een derde land of een internationale organisatie wil sluiten. Dit verzoek kan worden ingediend door een lidstaat of door een Europese instelling (Parlement, Raad of Commissie).

838

nieuwe zaken

Prejudiciële
procedures

567

waarvan 9 PPU

Lidstaten
waarvan de
meeste verzoeken
afkomstig zijn:

Duitsland	106
Bulgarije	58
Italië	46
Roemenië	38
Oostenrijk	37

Rechtstreekse
beroepen

29

waarvan

22

niet-nakomingsberoepen
en

1

„dubbel niet-
nakomingsberoep”

232

hogere voorzieningen
tegen beslissingen van
het Gerecht

12

aanvragen voor
rechtsbijstand

Een partij die niet in staat
is om de proceskosten
te dragen, kan kosteloze
rechtsbijstand aanvragen.

772

afgesloten zaken

**Prejudiciële
procedures**

547

waarva 9 PPU

30

**rechtstreekse
beroepen**

(niet-nakomingen zijn
vastgesteld tegen
11 lidstaten)

183

hogere voorzieningen
tegen beslissingen van
het Gerecht
waarvan
23
tot vernietiging van de
beslissing van het Gerecht
hebben geleid

1

verzoek om een
advies

Gemiddelde
procesduur:

16,6

maanden

3,7

maanden

Gemiddelde duur
van de prejudiciële
spedprocedures

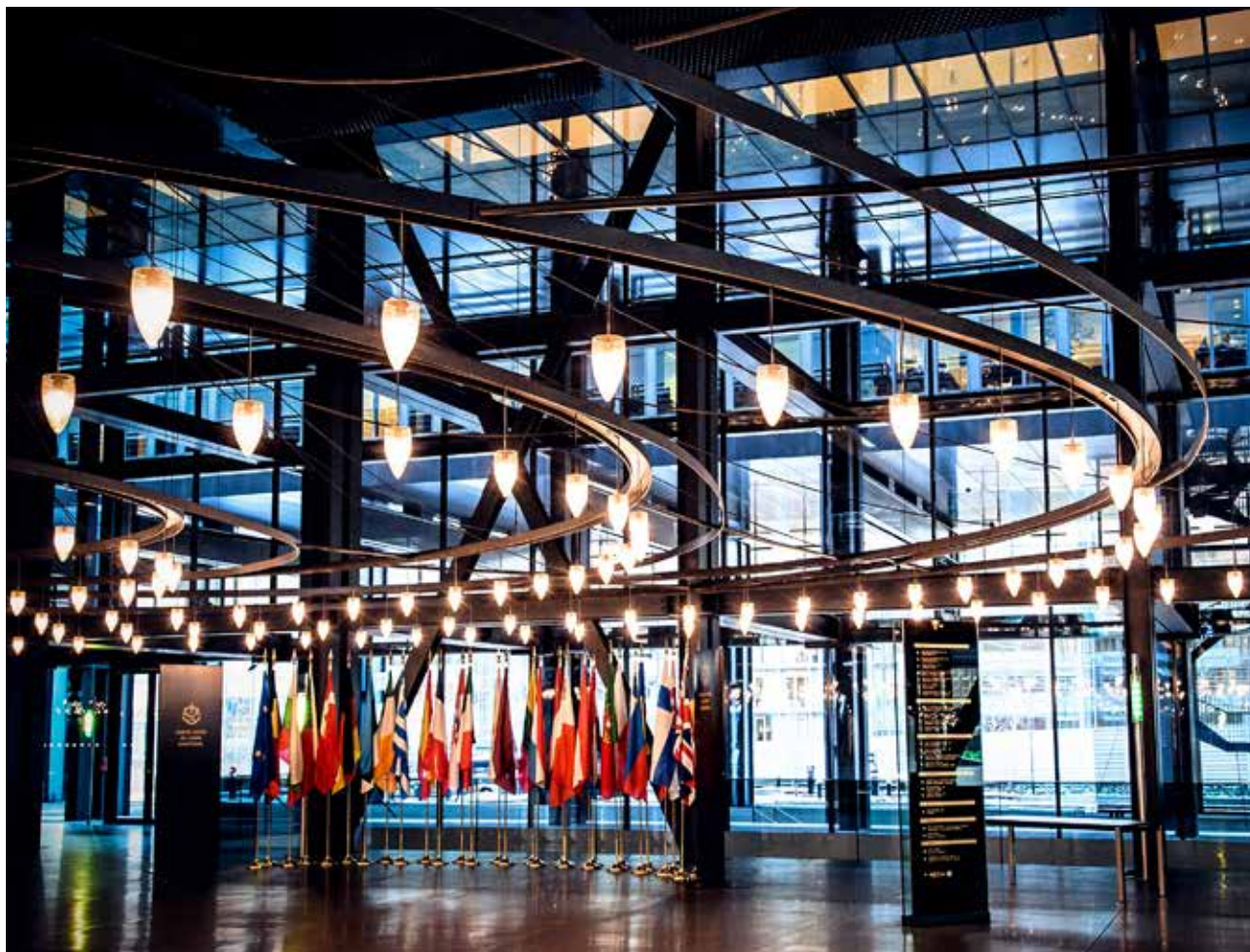
1 113

Aanhangige zaken

op 31 december
2021

Voornaamste behandelde onderwerpen:

Belastingen	80
Consumentenbescherming	63
Douane-unie	17
Intellectuele en industriële eigendom	49
Landbouw	24
Milieu	45
Ruimte van vrijheid, veiligheid en recht	136
Sociaal recht	64
Staatssteun en mededinging	115
Vervoer	61
Vrijheden van verkeer en vestiging en interne markt	77

Leden

van het Hof van Justitie

Het Hof van Justitie bestaat uit 27 rechters en 11 advocaten-generaal.

De rechters en advocaten-generaal worden in onderlinge overeenstemming door de regeringen van de lidstaten benoemd na raadpleging van een comité dat van advies moet dienen over de geschiktheid van de voorgestelde kandidaten voor de uitoefening van de betrokken ambten. Zij worden benoemd voor zes jaar en kunnen worden herbenoemd.

Zij worden gekozen uit personen die alle waarborgen voor onafhankelijkheid bieden en aan alle gestelde eisen voldoen om in hun onderscheiden landen de hoogste rechterlijke ambten te bekleden, of die bekendstaan als kundige rechtsgeleerden.

K. Lenaerts
President

L. Bay Larsen
Vicepresident

A. Arabadjiev
President van de
Eerste kamer

A. Prechal
President van de
Tweede kamer

K. Jürimäe
President van de
Derde kamer

C. Lycourgos
President van de
Vierde kamer

E. Regan
President van de
Vijfde kamer

M. Szpunar
Eerste advocaat-
generaal

S. Rodin
President van de
Negende kamer

I. Jarukaitis
President van de
Tiende kamer

N. Jääskinen
President van de
Achtste kamer

I. Ziemele
President van de
Zesde kamer

J. Passer
President van de
Zevende kamer

J. Kokott
Advocaat-generaal

M. Ilešič
Rechter

J.-C. Bonichot
Rechter

T. von Danwitz
Rechter

M. Safjan
Rechter

F. Biltgen
Rechter

**M. Campos
Sánchez-
Bordona**
Advocaat-generaal

P. G. Xuereb
Rechter

**N. J. Cardoso
da Silva Piçarra**
Rechter

L. S. Rossi
Rechter

G. Pitruzzella
Advocaat-generaal

P. Pikamäe
Advocaat-generaal

A. Kumin
Rechter

N. Wahl
Rechter

**J. Richard
de la Tour**
Advocaat-generaal

A. Rantos
Advocaat-generaal

D. Gratsias
Rechter

**M. L. Arastey
Sahún**
Rechter

A. M. Collins
Advocaat-generaal

M. Gavalec
Rechter

N. Emiliou
Advocaat-generaal

Z. Csehi
Rechter

**O. Spineanu-
Matei**
Rechter

T. Čapeta
Advocaat-generaal

L. Medina
Advocaat-generaal

A. Calot Escobar
Griffier

Samenstelling van het Hof van Justitie

(Protocollaire rangorde op 31 december 2021)

Eerste rij, van links naar rechts:

Eerste advocaat-generaal M. Szpunar, kamerpresidenten C. Lycourgos en A. Prechal, vicepresident L. Bay Larsen, president K. Lenaerts, kamerpresidenten A. Arabadjiev, K. Jürimäe, E. Regan en S. Rodin

Tweede rij, van links naar rechts:

Rechters T. von Danwitz en M. Ilešič, kamerpresidenten J. Passer, N. Jääskinen, I. Jarukaitis en I. Ziemele, advocaat-generaal J. Kokott, rechter J. C. Bonichot

Derde rij, van links naar rechts:

Advocaat-generaal P. Pikamäe, rechters L. S. Rossi, P. G. Xuereb, F. Biltgen en M. Safjan, advocaat-generaal M. Campos Sánchez-Bordona, rechter N. J. Piçarra, advocaat-generaal G. Pitruzzella

Vierde rij, van links naar rechts:

Rechters M. L. Arastey Sahún, advocaat-generaal A. Rantos, rechter N. Wahl en A. Kumin, advocaat-generaal J. Richard de la Tour, rechter D. Gratsias, advocaat-generaal A. M. Collins

Vijfde rij, van links naar rechts:

Advocaat-generaal L. Medina, rechter O. Spineanu-Matei, advocaat-generaal N. Emiliou, rechters M. Gavalec en Z. Csehi, advocaat-generaal T. Čapeta, griffier A. Calot Escobar

Gerecht

Natuurlijke personen of rechtspersonen (bedrijven, verenigingen etc.) en de lidstaten kunnen in eerste aanleg bij het Gerecht rechtstreekse beroepen instellen tegen wetgeving of besluiten van de instellingen, organen en instanties van de Europese Unie. Het Gerecht neemt ook kennis van rechtstreekse beroepen ter vergoeding van schade die door de instellingen of hun personeelsleden is veroorzaakt. Een groot deel van de rechtszaken bij het Gerecht is van economische aard: intellectuele eigendom (merken, tekeningen en modellen van de Europese Unie), mededinging, staatssteun, banktoezicht en toezicht op de financiële sector.

Het Gerecht is ook bevoegd om in ambtenarenzaken uitspraak te doen over geschillen tussen de Europese Unie en haar personeelsleden.

Tegen de beslissingen van het Gerecht kan een tot rechtsvragen beperkte hogere voorziening worden ingesteld bij het Hof van Justitie. In zaken die reeds tweemaal zijn onderzocht (door een onafhankelijke kamer van beroep en vervolgens door het Gerecht), laat het Hof van Justitie de hogere voorziening uitsluitend toe wanneer daarbij een vraag aan de orde komt die belangrijk is voor de eenheid, de samenhang of de ontwikkeling van het Unierecht.

882
nieuwe zaken

785
rechtstreekse
beroepen

waarvan:

80
staatssteun- en
mededingingszaken
(waaronder 4 beroepen
die door de lidstaten zijn
ingesteld)

308
intellectuele- en
industriële-
eigendomszaken

81
EU-ambtenarenzaken

316
andere rechtstreekse
beroepen (waaronder
11 beroepen die door de
lidstaten zijn ingesteld)

70
aanvragen voor
rechtsbijstand

Een partij die niet in staat
is om de proceskosten
te dragen, kan kosteloze
rechtsbijstand aanvragen.

951

afgesloten
zaken

836

rechtstreekse
beroepen

waarvan

81

staatssteun- en
mededingingszaken

307

intellectuele- en industriële-
eigendomszaken

128

EU-ambtenarenzaken

320

andere rechtstreekse
beroepen

Gemiddelde
procesduur

17,3 maanden

29 %

Percentage beslissingen
waartegen hogere voorziening
bij het Hof van Justitie is
ingesteld

1 428

Aanhangige zaken

op 31 december
2021

Hoofdzakelijk behandelde onderwerpen:

Aanbestedingen	25
Beperkende maatregelen	51
Economisch en monetair beleid	179
EU-Ambtenarenstatuut	133
Intellectuele en industriële eigendom	320
Landbouw	23
Mededinging	96
Milieu	16
Staatssteun	273
Toegang tot documenten	44

Leden

van het Gerecht

Sinds 1 september 2019 is het Gerecht samengesteld uit twee rechters per lidstaat. De rechters worden in onderlinge overeenstemming door de lidstaten voor zes jaar benoemd en kunnen worden herbenoemd. De rechters wijzen uit hun midden de president en de vicepresident aan voor een periode van drie jaar. Deze periode kan worden verlengd. Zij handelen volledig onpartijdig en onafhankelijk.

M. van der Woude
President

S. Papasavvas
Vicepresident

H. Kanninen
Kamerpresident

V. Tomljenović
Kamerpresident

S. Gervasoni
Kamerpresident

D. Spielmann
Kamerpresident

A. Marcoulli
Kamerpresident

R. da Silva Passos
Kamerpresident

J. Senningsen
Kamerpresident

M. J. Costeira
Kamerpresident

A. Kornezov
Kamerpresident

G. De Baere
Kamerpresident

M. Jaeger
Rechter

S. Frimodt Nielsen
Rechter

J. Schwarcz
Rechter

M. Kancheva
Rechter

E. Buttigieg
Rechter

V. Kreuschitz
Rechter

L. Madise
Rechter

C. Iliopoulos
Rechter

V. Valančius
Rechter

N. Półtorak
Rechter

F. Schalin
Rechter

I. Reine
Rechter

R. Barents
Rechter

P. Nihoul
Rechter

U. Öberg
Rechter

**K. Kowalik-
Bańczyk**
Rechter

C. Mac Eochaidh
Rechter

R. Frendo
Rechter

T. Pynnä
Rechter

L. Truchot
Rechter

J. Laitenberger
Rechter

R. Mastroianni
Rechter

**J. Martín y Pérez
de Nanclares**
Rechter

O. Porchia
Rechter

G. Hesse
Rechter

**M. Sampol
Pucurull**
Rechter

M. Stancu
Rechter

**P. Škvařilová-
Pelzl**
Rechter

I. Nõmm
Rechter

G. Steinfatt
Rechter

R. Norkus
Rechter

T. Perišin
Rechter

D. Petrlík
Rechter

M. Brkan
Rechter

P. Zilgalvis
Rechter

K. A. Kecsmár
Rechter

I. Gâlea
Rechter

E. Coulon
Griffier

3

**Naar een nieuwe fase in
de geschiedenis van de
instelling**

A | Inleiding van de griffier

De griffier van het Hof van Justitie, de secretaris-generaal van de instelling, stuurt de administratieve diensten aan onder het gezag van de president.

In 2021 hebben de diensten van de instelling de vruchten kunnen plukken van de nieuwe methoden die zij zich in 2020 eigen hebben gemaakt om de continuïteit en de kwaliteit van de door de Europese justitie verleende openbare dienst te waarborgen, dit alles in een context van een aanhoudende pandemie waarin veel werd gevraagd van het aanpassingsvermogen van individuele medewerkers en van de organisatie. Als belangrijkste verworvenheden van 2021 noem ik de digitalisering en vereenvoudiging van de besluitvorming, de toegenomen autonomie van medewerkers en het vinden van een nieuwe balans tussen werk en privéleven. In dat licht zijn de indrukwekkende resultaten van het Hof van Justitie en het Gerecht, evenals de Award for Good Administration in de categorie Excellence in Innovation and Transformation die het Hof van de Europese Ombudsman heeft ontvangen voor zijn project „Terechtingszittingen op afstand”, voor alle diensten een teken van erkenning en een stimulans om op de ingeslagen weg voort te gaan.

2021 was ook het jaar waarin we meerdere toekomstgerichte projecten hebben gelanceerd om vaart te zetten achter de verdere transformatie van de werkwijze van onze diensten.

Het gaat hier in de eerste plaats om de **intensivering van de ondersteuning van beide rechterlijke instanties**, waarvan met name het Hof van Justitie een historisch hoge werklast heeft bereikt. In dat verband worden er IT-systemen ontwikkeld voor het zoeken en verwerken van juridische informatie en loopt er een project voor de verbetering van de rechtstreekse ondersteuning van de gerechtelijke werkzaamheden van de kabinetten van de leden van de rechterlijke instanties. Ook wordt nagedacht over de implementatie van – met name technische – hulpmiddelen die het mogelijk maken om sneller kennis te nemen van de inhoud van processtukken.

De instelling kan putten uit de eindeloze mogelijkheden van nieuwe tools, zoals die voor de digitalisering van administratieve en gerechtelijke besluitvormingsprocessen en documentstromen. Denk aan het onlangs volttooide HAN-project voor de digitalisering van documentbeheer of het SIGA-project voor een geïntegreerd casemanagementsysteem, waarbij nauw wordt samengewerkt met alle diensten, griffies en kabinetten van de leden van de rechterlijke instanties. Deze twee projecten bieden waardevolle inzichten voor het vereenvoudigen van processen, het bewaken

van procedures, het verrichten van onderzoek en het ondersteunen van de behandeling van zaken. De IT-afdelingen volgen de technologische ontwikkelingen op de voet en organiseren proefprojecten met de allernieuwste digitale tools, of het nu gaat om werkplekbeheer of kunstmatige intelligentie.

In de tweede plaats zal het Hof **het belang van meertaligheid blijven uitdragen** door in te zetten op een **omvangrijk talenaanbod en juridische vertaal- en tolkdiensten van hoge kwaliteit**. Het is belangrijk dat deze **deskundigheid, die uniek is in de wereld**, wordt onderhouden en verder wordt ontwikkeld. De technologische ontwikkelingen kunnen ons daarbij helpen, niet in de laatste plaats om de toenemende werklast te beheersen. Meertaligheid stelt het Hof in staat om iedere justitiabele en iedere burger in zijn eigen taal aan te spreken. Het gaat dus om de toegankelijkheid en de legitimiteit van de Europese rechtspraak, maar ook om het behoud van de culturele en taalkundige diversiteit van alle lidstaten. Om het publiek hiervan bewust te maken, is het Hof enkele jaren geleden een „Meertaligheidsinitiatief” gestart waarbij het via verschillende activiteiten en evenementen laat zien hoe belangrijk meertaligheid is en hoe het Hof dit bevordert. De „Tuin der Meertaligheid” die op dit moment wordt aangelegd, zal daarvan een permanent symbool worden.

In de derde plaats moet het **Hof nog dichter bij de burgers worden gebracht** door de toegankelijkheid van de instelling te verbeteren en haar zichtbaarheid te vergroten. Meer dan ooit wordt van het Hof gevraagd om beslissingen te nemen over zaken die voor lidstaten en burgers verstrekende politieke en maatschappelijke gevolgen hebben. Denk aan economisch en monetair beleid, de rechtsstaat, asiel, terrorismebestrijding en de grondrechten. De grote impact van deze veelal complexe beslissingen vereist **communicatie en uitleg**, zodat burgers de beslissingen kunnen begrijpen en zich kunnen realiseren dat de rol van de rechterlijke instanties van de Unie van fundamenteel belang is. In dat verband verdienen twee recente innovatieve projecten bijzondere aandacht.

Allereerst zullen **bepaalde zittingen van de Grote kamer** binnenkort bij wijze van experiment via **webstreaming** worden uitgezonden. Via hedendaagse technologische middelen zal aldus een nieuwe invulling worden gegeven aan het beginsel van openbaarheid van terechtzittingen. Rechtenstudenten, journalisten, nationale rechters en geïnteresseerde burgers hoeven voortaan niet meer af te reizen naar Luxemburg om de simultaan vertaalde terechtzittingen van het Hof van Justitie bij te wonen. Dankzij webstreaming zal men overal ter wereld de dagelijkse gerechtelijke werkzaamheden van het Hof met eigen ogen kunnen volgen.

Daarnaast zal het aanbod voor bezoekers van het Hof worden uitgebreid met de mogelijkheid om de instelling **virtueel te bezoeken**. Dit project, waarvan de proeffase in 2021 is uitgevoerd met middelbare schoolklassen uit verschillende Europese landen, biedt Europese burgers die niet naar Luxemburg kunnen reizen de gelegenheid om het Hof te bezoeken in omstandigheden die vergelijkbaar zijn met die van een livebezoek. Dankzij deze innovatie zullen geografische beperkingen geen rol meer spelen en zal het Hof niet langer worden gezien als een ontoegankelijke instelling. Deze nieuwe technologieën hebben ertoe geleid dat het Hof zich eindelijk virtueel kan openstellen voor alle burgers van de lidstaten.

In de vierde en laatste plaats zullen deze toekomstige projecten worden gekoppeld aan een **ambitieuw personeelsmanagement**, dat de kern zal uitmaken van het HR-beleid van het Hof. Overal in Europa proberen particuliere organisaties en overheidsinstanties hun weg te vinden in de nieuwe werkelijkheid van het thuiswerken, met werknemers die meer autonomie verlangen en jongere generaties die zich aandienen. Dit geldt ook voor het Hof, dat net als voorheen toegewijde en talentvolle medewerkers nodig heeft om de belangrijke projecten die het zich ten doel heeft gesteld tot een goed einde te brengen. Dit vereist een integraal personeelsbeleid dat niet alleen inzet op wervingsmethoden en pensioenvoorbereiding, maar ook op de ontwikkeling van vaardigheden via cursussen voor beginnende en ervaren medewerkers, „job shadowing”, mentoring, loopbaanbeheer en intra- en interinstitutionele mobiliteitsmogelijkheden. Het Hof zal stimulerende en dynamische werkomstandigheden moeten creëren om ook in de toekomst een personeelsbestand van hoog niveau te waarborgen. Dit betekent dat het beleid ten aanzien van de diensten voortdurend gestoeld zal moeten zijn op een fundamentele aanpak waarbij diversiteit en inclusiviteit de boventoon voeren.

Graag tot volgend jaar, wanneer wij de balans zullen opmaken van 2022, het jaar waarin de oudste instelling van de Unie haar 70^e verjaardag viert!

Alfredo Calot Escobar
Griffier van het Hof van Justitie

EUnited in Riga: een bijzondere dialoog tussen rechters over een verenigd Europa

Verslag van Inguss Kalniņš, voormalig adviseur van de president van het constitutioneel hof van Letland

Voor het eerst in de geschiedenis van de Europese Unie ontmoetten de rechters van de constitutionele hoven van de lidstaten de leden van het Hof van Justitie aan de Europese Unie om te spreken over de gemeenschappelijke rechtstradities van de Unie en de verzoening ervan met de constitutionele tradities en de nationale identiteit van de lidstaten. De conferentie, die op 2 en 3 september 2021 plaatsvond in de Letse hoofdstad Riga, droeg als titel „EUnited in diversity: between common constitutional traditions and national identities” en was een gezamenlijk initiatief van het Latvijas Republikas Satversmes tiesa (constitutioneel hof van Letland) en het Hof. Het idee voor een gemeenschappelijke conferentie voor de grondwettelijke hoven en het Hof was in 2019 geopperd door Ineta Ziemele, toenmalig president van het constitutioneel hof van Letland, en werd volledig onderschreven door de president van het Hof van Justitie, Koen Lenaerts. Met name vanwege de beperkingen als gevolg van de coronapandemie heeft het nog twee jaar geduurd voordat deze conferentie doorgang kon vinden.

Dankzij de bijzondere opzet van de conferentie en het feit dat wij elkaar eindelijk in persoon konden ontmoeten, kunnen we terugkijken op een aangename en inspirerende gebeurtenis die zowel organisatorisch als inhoudelijk zeer geslaagd was. Alle aanwezige rechterlijke instanties hebben actief deelgenomen aan de discussies, die in een open sfeer werden gevoerd. De voortreffelijke bijdragen en conclusies zijn na afloop van de conferentie in een speciale bundel artikelen gepubliceerd.

Alleen al het feit dat men het eens is geworden over de noodzaak van deze dialoog en over de voortzetting ervan in de toekomst is een prestatie op zich.

Het evenement is uitvoerig besproken in binnenlandse en buitenlandse media en op social media (#RigaJusticeConference). Daarnaast heeft een eerste uitzending plaatsgevonden in het kader van de on-demand-audiodienst Tversme van het constitutioneel hof van Letland, waarin Koen Lenaerts, president van het Hof van Justitie, als eregast mocht spreken over het belang van deze dialoog.

Forum van magistraten: unieke gelegenheid voor samenkomst en uitwisseling

Verslag van María José Hernández Vitoria, president van de sociale kamer van het gerechtshof van Aragon

Het verheugt mij dat ik verslag mag doen van mijn ervaringen tijdens het Forum van Europese magistraten, dat van 20 tot en met 22 november 2021 plaatsvond in Luxemburg. Tijdens het Forum zijn verschillende thematische workshops gehouden. Ik geef hieronder een samenvatting van de sessies waaraan ik zelf heb deelgenomen.

De aanwezige magistraten hebben kwesties aan de orde gesteld die bijzonder nuttig zijn voor de rechtspleging. Van de discussies die zich naar aanleiding van die kwesties hebben ontsponnen, noem ik in het bijzonder die over het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en de toegang tot een onpartijdig gerecht. In het kader van die discussie werd ingegaan op de rol en de draagwijdte van artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie vanuit het oogpunt van het recht op effectieve rechterlijke bescherming en een onpartijdige rechter. Tijdens het Forum is uiteengezet hoe de rechtspraak van het Hof van Justitie zich heeft ontwikkeld met betrekking tot dit recht en welke rechtsgrondslag het sinds 2018 voor zijn rechtspraak gebruikt (zie C-64/16, Associação Sindical dos Juízes Portugueses). Artikel 47 van het Handvest is in de arresten van het Hof uitgelegd in samenhang met meerdere bepalingen van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), zoals de bepaling op grond waarvan „[d]e lidstaten voorzien in de nodige rechtsmiddelen om daadwerkelijke rechtsbescherming op de onder het recht van de Unie vallende gebieden te verzekeren” (artikel 19, lid 1, VEU), de bepaling betreffende de waarden van de Unie, waaronder de rechtsstaat (artikel 2 VEU), het beginsel van loyale samenwerking tussen de lidstaten (artikel 4, lid 3, VEU) en de bepalingen van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (artikelen 6 en 13 EVRM). Het Forum was voor ons als Europese magistraten die meewerken aan de eenwording van het Unierecht een leerzame bijeenkomst die ons inzicht bood in de wijze waarop de bepalingen van artikel 47 van het Handvest op nationaal niveau kunnen worden toegepast.

Voorts is tijdens het Forum van 2021 uitvoerig ingegaan op het begrip „rechterlijke onafhankelijkheid”, dat niet enkel de rechterlijke organisatie van de lidstaten raakt, maar tevens de individuele leden van de rechterlijke macht van die lidstaten. In dat verband is in herinnering gebracht dat het niet volstaat dat een rechterlijke instantie bij wet is ingesteld, maar dat tevens moet worden gewaarborgd dat die instantie geen organische of functionele banden heeft met de machten die zij moet controleren. Als voorbeeld hebben wij het Europees aanhoudingsbevel besproken. Het Hof heeft vastgesteld dat de beginselen van wederzijdse erkenning en wederzijds vertrouwen tussen de lidstaten in uitzonderlijke omstandigheden kunnen worden beperkt, wat veronderstelt dat allereerst moet worden nagegaan of het gerechtelijke apparaat van een land dat een ander land om de overlevering van een persoon verzoekt, voldoet aan het beginsel van rechterlijke onafhankelijkheid. Deze zeer praktische en dus nuttige discussie zal de nationale rechters helpen het hoofd te bieden aan de twijfels die steeds vaker rijzen bij beslissingen.

Daarnaast hebben mijn collega's en ik gesproken over de voorwaarden voor de uitoefening van ons ambt, zoals onze plicht tot onpartijdigheid en ons recht om te worden beschermd tegen druk van buitenaf. Wij hebben opmerkingen gemaakt over het feit dat sommige lidstaten wetgevingsmaatregelen zoals tuchtprocedures en regels inzake de aansprakelijkheid van rechters hebben vastgesteld die gevolgen hebben voor het ambt van rechter en indruisen tegen de beginselen van het Unierecht.

Tot slot hebben wij tijdens het Forum van 2021 een terechtzitting van de Grote kamer bijgewoond die handelde over de vraag of de regels van een lidstaat betreffende tuchtprocedures tegen magistraten in overeenstemming zijn met het EU-recht. Dit concrete geval bood de deelnemers aan het Forum inzicht in de werkwijze van de rechtspleging van de Unie. Vooral de vragen die de leden van de Grote kamer aan de vertegenwoordigers van de partijen stelden, waren leerzaam, omdat zij duidelijk maakten welke juridische redenering moet worden gevolgd om een dermate complex probleem op te lossen.

Ik heb mijn deelname aan het Forum van 2021 als zeer verrijkend ervaren. Dankzij de kennis die ik heb opgedaan, begrijp ik enkele veelgebruikte juridische begrippen nu beter. Deze inzichten zijn voor mij onmisbaar, aangezien ik in mijn dagelijkse werk steeds vaker te maken heb met de uitspraken van het Hof. Ik kijk met een tevreden gevoel terug op het Forum en ben dankbaar dat ik lid mag zijn van een Europese Unie die ons rechtsregels verschaft waarmee verschillende volkeren en landen vreedzaam naast elkaar kunnen leven. Het was een genoegen om kennis te maken met de rechterlijke instelling van de Unie, die met haar uitlegging en toepassing van het recht de idee van het Unieburgerschap helpt vorm te geven.

Dankzij de voortreffelijke organisatie en de inzet van de leden van het Hof was het Forum van 2021 een bijzonder moment van ontmoeting en uitwisseling voor de leden van de rechterlijke macht. Daarbij heb ik het persoonlijk contact en de gemoedelijke sfeer van deze editie als extra waardevol ervaren.

Public relations

2021 was het jaar waarin de dialoog tussen de juridische beroepsgroep en het grote publiek werd voortgezet. Naast traditionele communicatiemiddelen zijn daarbij steeds vaker virtuele kanalen zoals videoconferenties en social media gebruikt.

131

pleitzittingen
via videoconferentie

De beperkingen die het gevolg waren van de gezondheidscrisis, en met name de reisbeperkingen waarmee de Unieburgers in 2020 en 2021 te maken hadden, hebben het Hof ertoe aangezet om zijn pr-activiteiten uit te breiden. De crisis is dus doorslaggevend geweest voor de invoering van nieuwe vormen van communicatie en voor de versnelde uitvoering van projecten die vóór de pandemie in gang waren gezet. Het Hof streeft naar meer openheid ten aanzien van de burgers en wil hen via zijn rechtspraak beter informeren over hun rechten. Om dit te bereiken zet de instelling in op meer voorlichting, zowel via de traditionele communicatiekanalen als via nieuwe publieksdiensten.

Teneinde de continuïteit van de Europese rechtspleging te waarborgen, is het Hof in 2020 begonnen met hoorzittingen op afstand. Deze innovatie is blijvend en is door de Europese Ombudsman beloond met de Award for Good Administration in de categorie Excellence in Innovation and Transformation. In 2021 hebben **131 terechtzittingen van het Gerecht en van het Hof van Justitie via een videoverbinding plaatsgevonden**. Dankzij dit initiatief zal het binnenkort ook mogelijk zijn om pleitzittingen uitgesteld te bekijken.

231

perscommuniqués

Daarnaast zijn er in 2021 aanzienlijk meer perscommuniqués gepubliceerd: **231** in totaal (**3 206 als we alle taalversies in aanmerking nemen die beschikbaar zijn op de website en die worden toegestuurd aan correspondenten**). Deze perscommuniqués zijn bedoeld om journalisten en juristen meteen na een uitspraak van het Hof van Justitie en het Gerecht op de hoogte te brengen, zodat zij op hun beurt het grote publiek kunnen informeren. De persvoorlichters van de directie Communicatie stellen alles in het werk om arresten, beschikkingen, conclusies en lopende zaken toe te lichten. Daartoe benaderen zij zoveel mogelijk journalisten in de lidstaten om hen uit de eerste hand te informeren en te wijzen op belangrijke zaken en op de oplossingen die het Hof van Justitie en het Gerecht hebben

3 206

taalversies
op de Curia-site

gegeven aan de betrokken juridische vraagstukken. Al met al hebben de persvoorlichters **601 informatiebrieven** verspreid - met name onder journalisten maar ook onder juristen - en **630 „Quick facts”** gepubliceerd over zaken waaraan geen persbericht was gewijd. Voorts zijn in 2021 **12 538 e-mails** en **7 182 telefonische verzoeken** van particulieren over zaken of over de werkwijze van de instelling ontvangen en afgehandeld (in de taal van de betrokken verzoeker). Tot slot heeft het Hof, overeenkomstig de toepasselijke regelgeving, **110 verzoeken om administratieve documenten en historische gegevens** ingewilligd.

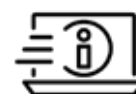
Op Twitter, waar de instelling sinds 2013 het grote publiek informeert via een Franstalig en een Engelstalig account, heeft het Hof inmiddels **127 700 volgers**. De **962 tweets** die in 2021 zijn verzonden, hadden voornamelijk betrekking op de belangrijkste arresten van het Hof van Justitie en het Gerecht en op de voornaamste gebeurtenissen bij de instelling. Via het zakelijke platform LinkedIn heeft de instelling **365 berichten** verspreid onder haar **132 000 volgers**.

Voor juristen worden „**Themafiches**” en „**Maandelijks bulletins van de rechtspraak**” gepubliceerd met samenvattingen van beslissingen van het Hof van Justitie en het Gerecht die vanwege de behandelde juridische vraagstukken bijzondere aandacht verdienen. Deze instrumenten worden aangeboden door de directie Onderzoek en Documentatie en geven de juridische beroepsgroep een beknopt overzicht van de recente rechtspraak, zowel in het algemeen als op een bepaald gebied van het Unierecht.

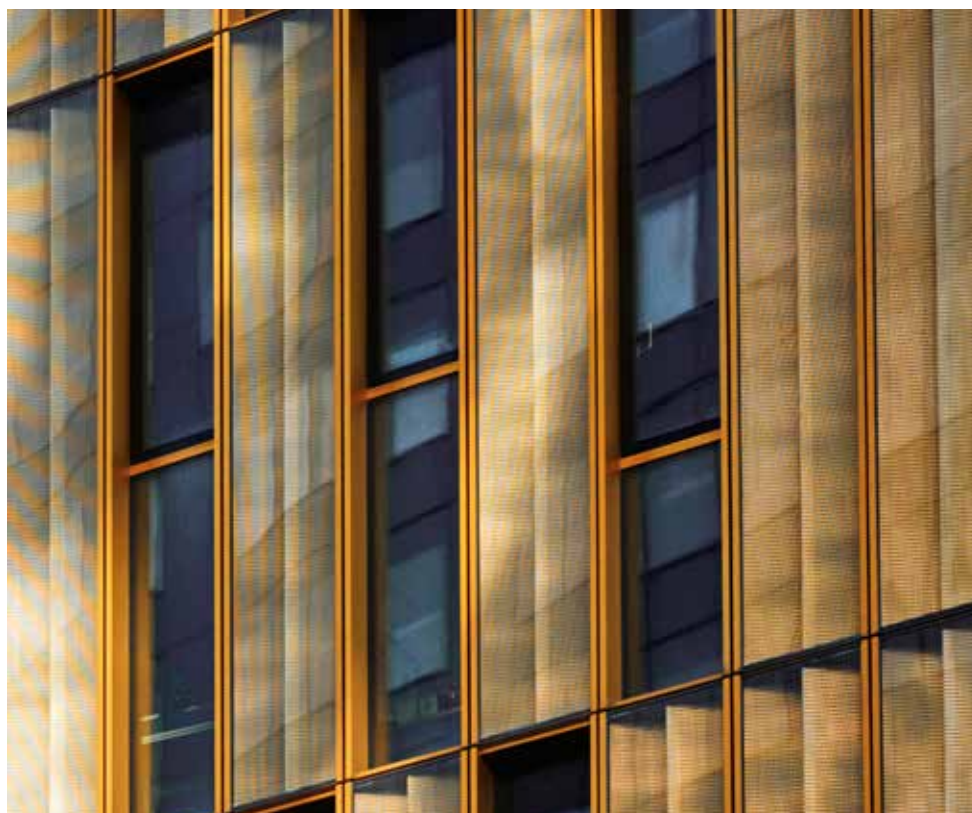
601

informatiebrieven

630

Quick facts

7 182

telefonische
oproepen

962

tweets

Om een zo groot mogelijk publiek te bereiken, heeft het Hof de meest geavanceerde technologische hulpmiddelen getest en gebruikt en talrijke initiatieven op touw gezet, zoals de publicatie van het Jaarverslag in [Jaaroverzicht in html-formaat](#), de implementatie van **nieuwe zoektools van de directie Bibliotheek** en de optie voor **middelbare schoolklassen om het Hof online te bezoeken**.

1 843

bezoekers in de
gebouwen van
het Hof

Het organiseren van bezoeken is voor het Hof een belangrijke activiteit om openheid en kennisoverdracht te bevorderen, niet alleen voor de juridische beroepsgroep en rechtenstudenten, maar ook voor de Europese burgers. De coronamaatregelen in 2021 waren weliswaar minder streng, maar hebben niettemin geleid tot een beperking van het aantal bezoekers. Toch heeft het Hof zijn deuren zoveel mogelijk geopend en **1 843 bezoekers in zijn gebouwen ontvangen**. Daarnaast heeft het zijn online bezoekaanbod verder uitgebreid, zodat bezoekers de instelling via internet konden bezoeken volgens hetzelfde vaste stramien als een livebezoek. Aan de **87 programma's voor virtuele bezoeken** die het Hof heeft opgezet, hebben **3 210 personen deelgenomen**.

4

Een milieuvriendelijke instelling

Het Hof voert al enkele jaren een ambitieus milieubeleid. Daarmee wil het voldoen aan de strengste normen op het gebied van duurzame ontwikkeling en milieubescherming.

Elk jaar doet de instelling verslag van de meest recente indicatoren waarover zij beschikt, in dit geval die van **2020**.

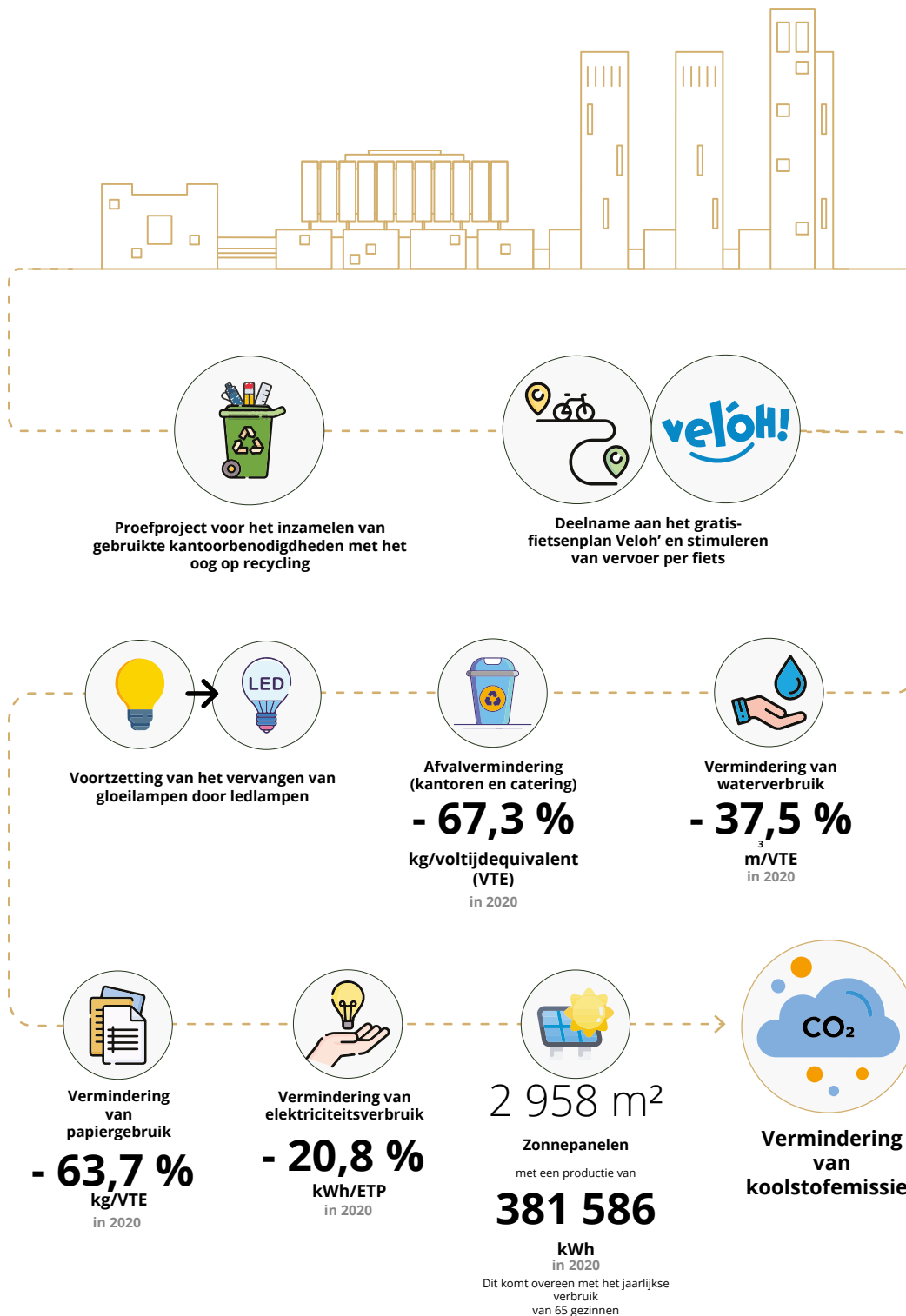
Bij de vastgoedprojecten van de instelling en het dagelijks beheer van de middelen en instrumenten die zij tot haar beschikking heeft, is milieuzorg een constant aandachtspunt. De **EMAS-registratie** (Eco-Management and Audit Scheme) die de instelling in 2016 heeft verkregen, is hiervan het bewijs. De **EMAS-registratie** is ingevoerd bij een Europese verordening en wordt verleend aan organisaties waarvan het milieubeleid en de inspanningen op het gebied van milieubescherming en duurzame ontwikkeling aan zeer strenge voorwaarden voldoen. Deze registratie is een belangrijke erkenning voor het ecologisch engagement van het Hof en voor de aanzienlijke milieuprestaties die het heeft geleverd.

In zijn **jaarlijkse Milieuverklaring** maakt het Hof een gedetailleerde balans op van de milieuprestaties en de lopende en toekomstige ecologische projecten binnen de instelling. Zo heeft het Hof een **e-learningmodule** ontwikkeld om nieuwe personeelsleden te informeren over de milieuaspecten van hun dagelijkse werk. Deze module doet suggesties voor goede gewoonten op het gebied van computer- en kantoortecnologie, energie- en watergebruik, afvalverwerking en woon-werkverkeer.

Een van de recente maatregelen van het Hof is dat het sinds november 2020 geen **plastic wegwerpflesjes** meer aanbiedt in zittings- en vergaderzalen.

Ook de **applicatie „e-Curia”** (zie blz. 30) voor de uitwisseling van gerechtelijke documenten tussen de vertegenwoordigers van partijen en de rechterlijke instanties van de Unie heeft een positieve milieu-impact. Indien bijvoorbeeld alle processtukken met bijlagen die in 2021 via e-Curia zijn ingediend (meer dan 1 000 000 blz.) op papier waren aangeleverd bij het Hof en het Gerecht, zou dat meerdere tonnen aan papieren documenten hebben opgeleverd, die bovendien fysiek hadden moeten worden vervoerd naar Luxemburg.

De voltijdequivalent (VTE) is een rekeneenheid waarmee de beroepsactiviteit kan worden gemeten, onafhankelijk van de verschillen in het aantal uren per week van elk personeelslid als gevolg van verschillende arbeidsregelingen.

De **milieu-indicatoren** voor water, afval, papier en elektriciteit komen overeen met die van 2020. De verschillen worden berekend ten opzichte van het referentiejaar 2015.

Het feit dat in 2020 veel minder afval is geproduceerd en veel minder grondstoffen zijn gebruikt is toe te rekenen aan de uitzonderlijke situatie die verband hield met de **gezondheids crisis**.

5

**Blik op de
toekomst**

Het jaar 2022 wordt een jubileumjaar voor het Hof.

Het Hof, dat in 1952 is opgericht als het „Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal” (EGKS), viert in 2022 zijn 70^e verjaardag.

Dit jubileum is niet alleen een moment om terug te kijken op de oprichting en de ontwikkeling van de rechterlijke instelling die ten dienste staat van 27 EU-lidstaten, maar ook om stil te staan bij de waarden die aan haar opdracht ten grondslag liggen.

Om haar bekendheid in de lidstaten te vergroten, zal de instelling een aantal nieuwe projecten organiseren waarbij de burger het middelpunt is.

Een van de geplande festiviteiten is een retrospectieve campagne. Dit project, dat al op Twitter is gelanceerd met de hashtag #CJEUin70Days, geeft per jaar een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen en arresten van de instelling sinds 1952. Daarnaast wordt gewerkt aan een film over de geschiedenis van het Hof en over zijn rol bij de opbouw van Europa. Deze film zal in première gaan tijdens een speciale editie van het Forum van magistraten met als thema „Rechtspraak dichterbij de burger”. Bij dit evenement, dat toegankelijk zal zijn voor het grote publiek, zullen alle presidenten van de hoogste rechtscolleges en constitutionele hoven van de lidstaten aanwezig zijn.

Om het 70-jarig bestaan van onze instelling onder de aandacht te brengen, zal het Hof het hele jaar door evenementen organiseren. Dit jubileum zal worden aangegrepen om het publiek bewust te maken van de werkzaamheden van het Hof en van de impact ervan op het leven van Unieburgers.

Via beslissingen in alle talen van de lidstaten zetten de rechters, advocaten-generaal en het andere personeel van de instelling zich elke dag opnieuw in voor de bescherming van de fundamentele beginselen die alle lidstaten binden en die voor elke burger worden gewaarborgd.

Sinds het aantreden van de eerste leden van het Hof van Justitie op 4 december 1952 zijn de werkzaamheden van de instelling er volledig op gericht om de rechtsstaat, de grondrechten, de gelijkheid van mannen en vrouwen, werknemers, het milieu en consumenten te beschermen.

70
1952 - 2022

6

Volg
ons!

Ga naar het zoekportaal voor de rechtspraak
van het Hof van Justitie
en het Gerecht via de Curia-site:

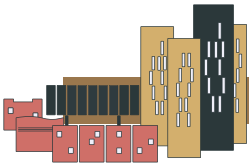
curia.europa.eu

Volg het nieuws over de rechtspraak en de instelling

- door de [perscommuniqués te lezen](#):
curia.europa.eu/jcms/PressReleases
- door een abonnement op de [RSS-feed](#) van het Hof te nemen:
curia.europa.eu/jcms/RSS
- door het Twitter-account van de instelling te volgen: [CourUEPresse](#) of [EUCourtPress](#)
- door het [LinkedIn](#)-account te volgen:
<https://www.linkedin.com/company/european-court-of-justice>
- door de app CVRIA voor smartphones en tablets te downloaden
- door de [jurisprudentie](#) te raadplegen:
curia.europa.eu/jcms/EuropeanCourtReports

Meer weten over de activiteiten van de instelling

- ga naar de pagina over het [Jaarverslag 2021](#):
curia.europa.eu/jcms/AnnualReport
 - Jaaroverzicht
 - Verslag over de gerechtelijke werkzaamheden
 - Verslag over het beheer
- Bekijk de [animatievideo's op YouTube](#)

vraag toegang tot de documenten van de instelling

- **historische archieven:**
curia.europa.eu/jcms/archive
- **administratieve documenten:**
curia.europa.eu/jcms/documents

bezoek het Hof van Justitie van de Europese Unie

- De instelling heeft speciaal samengestelde **bezoekprogramma's** voor verschillende groepen belangstellenden (bijwonen van een terechtzitting, rondleiding door de gebouwen of langs de kunstwerken, studiebezoek): :
curia.europa.eu/jcms/visits
- Via een **virtuele rondleiding** kunt u hele gebouwencomplex van binnen bekijken zonder uw woning te verlaten:
curia.europa.eu/visit360

Voor meer informatie over de instelling

- schrijf ons via het **contactformulier:**
curia.europa.eu/jcms/contact

HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE

HOF VAN JUSTITIE
L-2925 LUXEMBOURG
TEL. +352 4303-1

GERECHT
L-2925 LUXEMBOURG
TEL. +352 4303-1

Het Hof op Internet : curia.europa.eu

Manuscript voltooid in maart 2022

Gegevens zoals bekend op 31.12.2021

Voor het gebruik dat van de hiervoor opgenomen gegevens wordt gemaakt, is noch de instelling noch een persoon die handelt in naam van de instelling verantwoordelijk.

Luxemburg : Hof van Justitie van de Europese Unie
Directie Communicatie
Eenheid Publicaties en Elektronische Media

Foto's: © Europese Unie, 2019-2022; Shutterstock; © Aleksandrs Kravčuks, 2021; © Katrina De Rycke. 2021.

Reproductie toegestaan, met vermelding van de bron

Het gebruik of de reproductie van foto's of andere documenten waarvan de Europese Unie niet de auteursrechthebbende is, is zonder de toestemming van de auteursrechthebbende niet toegestaan.

PRINT	QD-AQ-22-001-NL-C	ISBN 978-92-829-4068-6	ISSN 2467-1371	doi:10.2862/014889
PDF	QD-AQ-22-001-NL-N	ISBN 978-92-829-4007-5	ISSN 2467-1606	doi:10.2862/92696

HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

Directie Communicatie
Eenheid Publicaties en Multimedia

Mei 2022

Gedrukt op milieuvriendelijk papier